

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

Sectio Qvinta. De Partium, hoc est, Horarum partibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9521

SECTIO QUINTA.

De Partium, hoc est, Horarum Partibus.

HOrarum partes multæ sunt, & variæ, quæ proprios habent ritus, & variam eruditionem, de quibus nunc sigillatim, ordine seruato, quo sunt in Horarum vsu; paucis exceptis, ob alias causas, cum affiniori coniunctis.

SECTIONIS QUINTÆ CAPITA XXII.

- 1 De Oratione Dominica.
- 2 De Salutatione Angelicâ.
- 3 De Symbolo Apostolorum.
- 4 De Initio Horarum.
- 5 De Inuitatorio.
- 6 De Hymnis.
- 7 De Antiphonis.
- 8 De Psalmis.
- 9 De Canticis.
- 10 De Versibus.
- 11 De Absolutionibus, & Benedictionibus.
- 12 De Lectionibus.
- 13 De Responsorijs.
- 14 De Responsorijs breuibus Horarum.
- 15 De Capitulis.
- 16 De Oratione.
- 17 De Precibus, & Confessione.
- 18 De Commemorationibus, & Suffragijs SS. communibus.
- 19 De Hymno, Te Deum.
- 20 De Symbolo S. Athanasij.
- 21 De Martyrologio.
- 22 De Fine Officij, & Antiphonis finalibus B. Mariæ.

De Oratione Dominica. Cap. I.

1 **A**B Oratione Dominica sumitur initium officij Diuini, tum ex antiquis Breuarijs, teste Francolino 1. par. cap. 8. n. 11. tum ex Dur. in Ration. n. lib. 5. cap. 3. vbi ait, ter dici ad Matutinum, & semel ante quamlibet Horam, tum ex Concil. Toletan. 4. c. 9. quo statuitur, vt quotidie Oratio Dominica in officio diuino recitetur. Pius V. ordinauit rectè, ad omnes Horas eam præmitti debere.

2 An vero initio Laudum, quando separantur à nocturnis, sit dicenda, vide supra, Sect. 4. cap. 2. nu. 4. pag. 40.

3 In fine Matutini, si diuidatur à Laud. Barth. Gauant. Tom. II.

dibus, dicenda est probabilius, ex Concil. Gerundensi de consecrat. dist. 5. cap. id semper. Nauarr. de orat. cap. 3. num. 64. & Francolin. loco cit. num. 1.

4 In fine Laudum, Primæ, Tertiæ, Sextæ, & Nonæ, si separatim singulæ recitentur, ea item dicenda est, vel certè in fine vltimæ Horæ, quando plures simul dicuntur. Nauarr. cap. 10. nu. 61. citat Hugutium Doctorem, qui hoc affirmet de singulis Horis, quod Gerundense de Matutinis, & Vesperis iussit.

5 In fine ergo Vesperarum dici debet ex dicto Conc. Gerudensi; sed an dici debeat, subsequente statim Completorio: Nauarr. affirmat in Miscel. 73. de iure communi, & antequam dicatur, *Iube Domne*. Negat Francolin. nu. 5. loc. cit. & docet fusè, sufficere Orationem Dominicam, quæ dicitur post Lectionem breuiem: cui verè fauet Rubricâ Breuiar. in postremis verbis c. 3. 2. n. 1. in fine; Dicto, *Fidelium anima*, incipitur, Vers. *Iube Domne*. De Completorio separato à Vesperis diximus præced. Sect. c. 6. n. 11. In fine Completorij ea dicitur; de quo ritu antiquiores Durando non meminere.

6 Illud est notandum, quòd quando in fine Horæ additur Antiphona finalis B. M. sufficit Oratio Dominica, quæ ante ipsam Antiphonam dicitur, neque post eandem Antiphonam, dicenda est iterum, vt fit in Completorio. qua in re deceptum fuisse Nauarrum arguentem Urbis Ecclesias, quod in hac re peccent omnes, notat, & corrigit Francolin. n. 3. & 4. à quo idem Nauarr. in Miscel. 73. n. 74. se defendit, nihil mutatus à sententia propria; sed praxis Ecclesiæ vniuersalis contraria est Nauarro.

7 Aliud item est notandum cum Nauarr. in Miscel. 73. in fine, quod in fine

D Horæ

Horæ subsequente alia Hora eiusdem diei, sufficit, semel dici Orationem Dominicam pro fine præcedentis, & initio sequentis Horæ, & habetur in Rubricis *cap. 3. n. 1.* post medium: Dixi, eiusdem diei, quia si post Completorium recitare velis Matutinum diei sequentis, bis Orationem Dominicam cum Salutatione Angelicâ, & Symbolo recitabis. *Francolin. n. 17.* & Rubrica *cit. cap. 1.* *de Matutino. & Completorio.*

8 Initio Horarum dicitur ad animorum preparationem, ut morientes iustæ abigantur, & mens oratione serentur, ut dignè in officio cum Deo loquantur. *Dur. lib. 5. cap. 2.* In fine verò, ne diabolus de corde sacerdotis rapiat, si quid boni seminatum est in Horis Canonice. *Dur. ibid.* Unde Nauarrus dolet quàm maximè *de orat. cap. 10. n. 63.* quòd hæc formula, quam ipse commendat, *cap. 19. n. 11.* uti persecussimam, Deo gratissimam, nobis vilem, ut nihil magis, & contra hostes efficacissimam, minus atente, & reuerenter vsurpetur, & maiorem incuria, animi laxitate, & euagatione maiori, vna cum Salutatione Angelicâ eiusdem ferè momenti, pronunciat quam ipse Horæ Canonice.

9 Recitatur autem in officio tribus modis, initio, in fine, & in medio, id est, ad Præces. Item totum secreto, totum clara voce, totum partim secreto, partim clara voce: Et initio quidem aliquando in medio, & in fine officij totum secreto, addito, *Amen* in fine: in medio vero reliquis duobus modis, & omisso semper, *Amen*, ut videtur est in toto Breuiario. Dicitur clara voce in Præcibus Laudum, & Vesperarum; in alijs Præcibus partim secreto, partim clara voce: ut omnibus modis orandum esse Deum intelligamus, raro clara voce, nempe in diebus ieiuniorum, & præterea in Adventu, ut cum ieiunio elata voce magis audiamur; vnde Hebdomadarius, qui vicem Christi gerit, omnium nomine orat, ut in Breuiario edito 1550. de quo ritu neminem legi sepius autem totum secreto dicitur, quia Deus de corde clamantes audis;

Non raro, clara voce, & secreto simul, primis ijs verbis iuuando alios. *Pater noster*: postremis requirendo eosdem ad consensum, *Dur. lib. 5. c. 5.* quòd fit propter Sanctorum communionem, inquit Hugo in *Spec. cap. 3.* quòd autem dicatur in medio Horarum, idem fit ad humilitatem, & deuotionem, & ut ad interiora reuerli mente capiamus, quæ dicimus; & ut oratio ipsa Horarum efficaciam habeat maiorem, *Dur. loc. cit.* De excellentia Orationis Dominicæ, & de eiusdem partibus non est huius loci plura congerere.

10 Quid, quando Missa sequatur post Horam (quod accidit quotidie in Choro) eritne omissa oratio Dominica, in fine Horæ? si mittitur *Verf. Fidelium*, consequenter etiam oratio Dominica, qua de re infra *cap. 22.*

De Salutatione Angelicâ.

Cap. II.

1 DE primis Auctoribus Angelicæ Salutationis non est, quod quaratur, Gabriele videlicet, & Elisabetha, quorum alter ea verba protulit: *Ave gratia plena Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus*; altera repetens vltima verba Archangeli addidit alia: *Et benedictus fructus ventris tui*, *Lus. 1.* quero potius, quando relicta vsque ad finem fuisse addita ab Ecclesia: certum autem est in Concilio Ephesino hæc, quæ sequuntur, pronunciata fuisse: *Santa Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, Amen*, ut ait Baron. *Ann. 431.* Quæ verba addita Salutationi Angelicæ perdurauerunt vsque ad Breuiarium Cardinalis S. Crucis, ut initio habetur eiusdem. Postremis ergo temporibus, ex consuetudine Romana à Pio V. in Breuiario approbata, additum est quod sequitur: *nunc, & in hora mortis nostræ*. Verbum, *Iesus*, in medio dici ex antiquiore usu ego puto.

2 Iure communi nunquam fuit statutum, eam esse recitandam in officio diuino. *Nau. de orat. c. 10. n. 62.* Antequam V. in solo Breuiario Cardinalis S. Crucis legebatur, non in antiquioribus. Pio V.

ergo iussit, ante nouo cum oratione Dominica dicitur, & dici debet initio Horarum omnium, excepto Completorio, ex Nauiar. c. 19. num. 129. prout in Breuiario nunc legitur, neque vno verbo deumpro. Ante ann. 1550. non dicebatur in officio.

3. Qui volunt Orationem dici Dominicam ante Laudes à Nocturnis separatas, volunt etiam cum ea Salutationem Angelicam, qua de re sup pag 4. in 4.

4. Fortè inde data est comas Orationi Dominicæ in officio, quia ex Durando lib. 5. cap. 2. dicebatur, *Aue Maria*, in principio, & in fine Horarum Beate Virginis; quæ Horæ, vt dicemus, quotidie recitabantur cum officio diuino, & quia nunc omittuntur, præsertim extra Chororum, factem retenta est Saluatio Angelica ob cultum Beate Virginis, cuius ope singulis horis indigemus.

5. In fine Horarum non dicitur, nisi in fine Completorii, vt finis officii contorderet cum principio eiusdem officij. De eiusdem excellentia lege Nauiar. de orat. cap. 19. Concl. 12. expositionem veteris ac entatissimam edidit inter alios Rutilius Benzonijs. anno 1612.

De Symbolo Apostolorum. Cap. II.

Symbolum, ait Ruffinus in expositione Symboli, est Græcè, indicium, & collatio. hoc est, quod in vnum confertur. Dicitur, *Apostolorum*, quia singuli Apostoli in vnum contulere, quod quisque, dictante Deo, sensit ante ipsorum diuisionem. lege Augustin. *serm. 115. de tempore, stillius est.* Petrus dixit. *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Ioannes dixit: *Creatorem Celi, & Terræ.* Iacobus dixit: *Credo, & in Iesum Christum Filium eius vnicum Dominum nostrum.* Andreas dixit: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto natus ex Maria Virgine.* Philippus ait: *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.* Thomas ait: *Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.* Bartholomæus dixit: *Ascendit ad Cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.* Matthæus di-

xit: *Inde venturus est iudicare vivos, & mortuos Iacobus Alphæi dixit: Credo & in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam.* Simon Zelotes *Sanc-torum communionem, remissionem peccatorum.* Iudas Iacobi: *Carnis resurrectionem.* Matthias compleuit: *Vitam æternam. Amen.* Hec Augustinus, ex quibus patet, editum fuisse Symbolum ante necem Iacobi maioris, quæ contingit Anno Domini 44. Dixi supra *dictante Deo*, teste Terrulliano *de prescript. adu. heret. cap. 14.* quod ideo à Romana Ecclesia integrè custoditum fuit, adeo vt Romanum Symbolum fuerit à Vigilio Papa appellatum, lib. 4. *contra Euychen.* vbi ait, Romanum Symbolum antiquius esse Niceno, idest, Apostolicum, exponente Durando *de rit. lib. 2. cap. 24.* immo Ruffinus asserit, in diuersis Ecclesijs factas illi fuisse additiones: Romæ verò minime, eo quod nulla heresis Romæ haberet exordium. Plura de hoc Symbolo Dominicus Gratina *in Cathol. prescripti- ptonibus lib. 4.*

2. Deceuerat Damasus, ad omnes Horas recitari hoc Symbolum, vt in *Supplem. Chron. in eius vita,* & idem habet Polid. Virgil. lib. 6. *de inuent. capit. 2.* Durandus quoque lib. 4. cap. 25. inuuit, suo tempore fuisse in vsu hunc ritum; sed vlt abrogatus est, exceptis Matutino, & Prima ante easdem Horas, & Completorio in fine. Ambros. *de Valen. Virginibus,* de Symbolo ait: *quotidie ante lucanis horis recensendum est.* August. lib. 1. *de Symbolo ad Cathec. c. 1.* *quotidie dicite, antequam dormiatis, & hom. 42. inier. 50.* *quotidie dicite, quando surgitis, quando vos collocatis ad somnum.* Ergo hora Matutina & post Completorium apertissime dicitur ante horam Primam, quæ diei est initium, æque aptè dicitur, Amal. libro 4. cap. 2. *Gem. lib. 2. cap. 59.* Hugo Vill. *in Spec. c. 3.* mentionem huius Symboli faciunt in Prima, Completorio, & ad Preces tantum.

3. Quare nouo inter quies hodie recitatur in officio, si dicatur Preces in Prima, & Completorio. Initio quidem Ma-

tutini, & Primæ ad professionem fidei, quæ est virtutum omnium fundamentum; & dicitur secreto, quia in primitiua Ecclesia sub silentio plerique fideles erant, metu persecutionum, Duran. lib. 4. capit. 25. in fine quoque Completorii secreto dicitur, quia in fine mundi plures in corde referuabunt fidem, non ore palam prædicabunt, Idem *ibidem*. In medio ad Preces Primæ, & Completorii; quia in primitiua Ecclesia, & in fine mundi in electis solidior fides; vnde & bis in his duabus Horis dici solet.

4 Sed cur in medio, ad Preces, partim clara voce, partim secreto dicitur? Quia corde creditur ad iustitiam; ore autem confessio fit ad salutem, Roman. 10. Dur. lib. 5. cap. 5. sed nunquam totum clara voce, sicut in missa, quia, inquit S. Thom. 2. 2. quæst. 1. art. 9. ad 6. initio diei, in primitiua scilicet Ecclesia, prædicabatur fides potius occultè, & idem in fine diei, Antichristi tempore, fiet, nunc verò temporis, quod Hora Missæ repræsentat, manifestata fide, Symbolum Patrum, quo declaratur Symbolum Apostolorum, euulgatur libere, & absque metu cantatur. De Symbolo satis.

De Initio Horarum.

Cap. IV.

TRibus modis inchoantur Horæ. Matutinum per, *Domine labia mea, &c.* Completorium per, *Conuertere nos, &c.* Reliquæ Horæ per, *Deus in adiutorium*, De Matutini principio prædicto meminit Amal. l. 4. c. 9. & alij post eum. Signum Crucis ad os fieri, scribit Gemma *an lib. 2. c. 1.* De initio Completorii prædicto, Hugo *in Spec. cap. 3.* De initio reliquarum Horarum, quod diximus, Nauar. *de orat. cap. 3. n. 64.* & auctorem facit Damasum suasu Hieronymi. Gregorio tribuit Polid. Virgil. lib. 6. *de inuent. c. 2.* Amalar. autem in Matut. lib. 4. cap. 9. non meminit huius versus, *Deus in adiutorium*. Erat autem hic versus in ore Monachorum frequentissimus, Casiano teste lib. 12. *instit. cap. 23. coll. 10. c.*

10. Signum Crucis à fronte ad pectus ad ea verba fieri tradidit Belet. *de diu. Offic. cap. 24.*

2 Contingit enim, ait Turrecrem. *ad Reg. Sancti Benedicti*, tribus modis peccare, corde, ore, & opere. *Domine labia*, dicitur contra peccatum oris. *Conuertere, &c.* contra peccatum cordis. *Deus in adiutorium* contra peccatum operis, Et quia in peccato oris, & cordis est aliquid operis, ideo, ait Dur. lib. 5. cap. 2. in Matutino quoque, & Completorio additur Vers. *Deus in adiutorium, &c.*

3 Aptius autem principio totius officij, præponitur, *Domine labia, &c.* quia ore laudandus est Deus cum recitatione officij; & quia per diem vagamur à Deo ideo sub noctem dicimus aptius: *Conuertere nos Deus, &c.* Per diem autem sapius cum antiquis Monachis dicimus; *Deus in adiutorium, &c.*

4 Prosequimur, cum *Gloria Patris, & Filio, &c.* auctoritate Damasi; & ad omnes Horas dici scribunt Amal. lib. 4. c. 9. & Vualafrius c. 25. Damasus tamen non est auctor huius versus, qui ante Damasum à Nicæna Synodo fuit compositus; immò ab Apostolis fluxisse probat ex Basilio Baronius *ann. 3. 25.* Nicenumque addidit: *Sicut erat in principio, &c.* vt idem Baron. *ibid. ex Conclus. V. a. sensu can. 7.* Plura *infra c. 8.*

5 Completur initium Horarum per, *Alleluia*. Vox est Hebræa, quæ significat, Laudate Deum, ex August. *in Psal. 118.* cum plenitudine tamen gaudij, exultationis, auctore S. Thoma *post Glo. in cap. 19. Apocal.* Sanctus Germanus *in Theoria.* explicat hoc modo; *Al, venit; el, Deus; via, laudate; ve, ex eodem Pater; Filius; Spiritus Sanctus; quam expositionem Sancto Gregorio tribuit Duran. lib. 4. c. 20.* vbi alias tres affert, quæ mihi non satis placent. In aliam linguam transferri non debet propter sanctiorem auctoritatem, ait Isid. lib. 1. *de diu. Offic. c. 13.*

6 A Sancto Hieronymo fuit hæc translata de Ierosolymitana Ecclesia ad Romanam, iussu Damasi, vt docet Sanct. Gregor. lib. 7. *Epist. 63.* qui & eandem vocem

Ro-

Romæ restituit, ex Rup. lib. 1. de diu. Offic. c. 3. non simpliciter, sed instituendo, vt diceretur etiam extra tempus Paschale, vt exponit Baronius, Augustinum citans in Psalm. 106. dum scribit de Damaso, anno 384. Erat enim in vsu Ierosolymis ante Damasum, qui & Romæ eandem vocem ordinauerat; sed deinde fuerat omissa vsque ad tempora Sancti Gregorij, qui eandem restituit.

7 Post Septuagesimam loco, *Alleluia*, dicitur, *Laus tibi Domine, &c.* ex Decreto Alexandri Secundi, vt ait auctor Gemmæ ann. lib. 4. cap. 117. titulo de Sancto Stephano, in postremis, verbis. Mutationis huius ratio est, ex Alcuin. c. de Septuages. quia conuenit humiliori tunc vi lingua, qualis est Latina comparata cum Hebræa.

De Inuitatorio. Cap. V.

1 **H**abetur *Inuitatorium* apud Amalar. lib. 4. c. 9. in quo, inquit communis Cœtus Fratrum, conuocat omnes degentes vndique, vt excitentur, & veniant ad confitendum Domino. De eodem Alcuinus ante Amal. dum causam reddit, cur Inuitatorium in die Epiphaniæ non dicatur.

2 Dicitur autem sexies integrè, intra Psalmum, *Venite*, & ter imperfectè, id est pro medietate eiusdem: quia aliqui perfectè, aliqui imperfectè inuitationem recipiunt. Senarius est perfectorum, qui constat vno, duobus, tribus. Imperfectorum numerus est illorum trium, qui Superbiæ, Auaritiæ, & Luxuriæ student. Dur. in Rat. lib. 5. cap. 3. Sexies item integrè, quia in sex ætatibus mundi inuitantur omnes ad Deum. Mich. Timot. in Spec. ordin. 4. p. tract. 6. c. 16.

3 Variatur pro Officij qualitate, & in Ferijs variari tradit Radul. prop. 15. quæ varietas concinnior est hodie, quam ante Pium V. tum in officio de tempore, tum de Sanctis.

4 Dominico die, de creatione; *Qui fecit nos*; quæ facta est primo dierum omnium. in reliquis diebus concordat Inuitatorium cum antiquis.

D. Barth. Gauant. Tom. II.

5 In die Epiphaniæ non dicitur, ex Alcuino cap. de Theophania, quia, inquit, Herodes inuitauit, & congregauit Scribas, vt scirent de Christo ad eum de occidendum; Vel quia Magi, inquit Hugo in Spec. c. 3. à nemine inuitati venerunt ad Christum; Vel quia Psalmus, *Venite*, dicitur eo die in nocturnis, neque bis in eodem officio dici Psalmus solet; Dur. lib. 6. cap. 16. & in tertio Nocturno Psalmus ille dicitur, quia tempore gratiæ inuitatur omnes ad Deum; non ita communiter in lege, & ante legem. Vnde frequens est repetitio verborum, *Venite adoremus eum*.

6 Non dicitur in triduo ante Pascha, ne inuitemur, sed potius per silentium detestemur pestiferum Iudæorum consilium, & conuentum eorum contra Christum. Præterea Apostoli tunc dispersi erant, qui alios ad Dominum inuitare consueuerant; Durand. lib. 6. c. 72.

7 Quando, & cur in Officio defunctorum dicatur, vel taceatur, dicemus vltima Sectione.

De Hymnis. Cap. I V.

1 **H**ymni Græcè, laudes Latine. Sunt enim cantus laudem continentis Dei. Aug. Psalm. 72. ita vt hæc tria constituant Hymnum, Laus Dei Laus, & Cantus. Carmina quæcumque in laudem Dei Hymni vocantur ad Isid. lib. 1. de diu. offic. cap. 6.

2 Primus auctor David ex Isid. ibidem inter Græcos è nostris primus Hierotheus, & Nepos, apud Eusebium lib. 7. Hist. cap. 19. Deinde Hilarius è Latinis librum edidit Hymnorum Ecclesiasticorum, teste Hieron. de Script. Eccles. quem imitatus Ambrosius Hymnos populo componens persecutionem Iustinæ Augustæ rerum nouitate leniuit, vt scribit Vualast. de reb. Eccles. c. 25. & tunc in Ecclesia quoque cantari cœperunt. quamquam & Apostolicum inuentum fuisse, dicendum est, de quo Paul. Colos. 3. Ephes. 5. imò à Christo deduci potest, qui Hymno dicto, exiuit in montem Oliueti. Math. 26.

D 3 3 Cas-

3 Cantandos autem in Ecclesia Romana composuit quoque Gelasius Papa, ex *Vualaf. loc. cit.* Vsumque eorundem in *Horis Canonis* approbavit. *Concil. Turon. 2. can. 4. Tolet. 4. cap. 12.*

4 Significam Hymni Fortitudinem, & Maiestatem Dei, & eiusdem vel beneficii, vel facta miranda, ait Hieronicitatus ab *Amal. lib. 4. cap. 3.* Unde & stando eos cantamus, ob reuerentiam, & ut ostendamus, nos futurum habere quoque ad Deum corda nostra. *Durant. lib. 5. cap. 2.*

5 Multos enumerat Hymnos Radulph. *proposit. 13.* qui erant tunc in usu: & quibus nos habemus eos, qui sequuntur; quorum Auctores hoc loco addimus, prout alij nobis tradiderunt non contemnendi scriptores.

1 Ad Cenam Agni prouidi. Nondum noui auctorem.

1 Aeterna Celi gloria. Ambrosij est ex *Atich. Timotheo.*

1 Aeterna Christi munera, Apostolorum, & Martyrum. Ambrosiani sunt, ex *Dionys. Carhus. & Clifloueo.* Sed alterum pro Martyribus tribuit Gregorio Timotheus, in quadam editione, non in omnibus.

1 Aeternae rerum conditor. Ambrosianus est, ex *Radulph. loco citat. & ex Timoth.*

1 Alesidici Nuncius. Prudentij, ex *Cliflou. & Timoth.*

4 Angularis fundamentum. Pars est hymni, Vrbs Ierusalē beata, de quo infra.

3 Antra deserti teneris sub annis Pauli Diaconi, ex *Cliflou. Carhus. Timoth.*

1 A Solis ortus cardine. Sedulij, ex *Cornel. Soubh. tom. 1. par. 2. cap. 6. Bibliot. Alphabeticus est, quia primum versus ab A. atq; B. C. D. &c. quod norauit Timoth.*

1 Audi benignae conditor. Ambrosij, ex *Cornel. loco citat. Prudentij, ex Timoth. Gregorij, ut in eiusdem operibus tom. 5. Romae 1597. in calce Sacramentary.*

1 Aue maris Stella. S. Bernardo tribuitur à Franc. Costero.

1 Aurea luce, & decore. roseo. Elpis uxor Boetij, quae uixit circa An. 522. in *Engio uita, de Anicia familia.*

1 Aurora iam spargit polum. Ambrosij.

ex *Timoth. si nota marginalis est Timotheo non enim ita in omnibus eiusdem libris habetur.*

1 Aurora lucis rutilat. Ambrosij, ex *Cornelio.*

1 Beata nobis gaudia. Hilarij, ex *Cornelio.*

1 Celi Deus sanctissime. Ambrosij dicitur esse, in quibusdam *Breniarij.*

1 Christe redemptor omnium. In Natali. Ambrosianus est. ex *Timoth.*

3 Christe Sanctorum Decus Angelorum. Desiderauit auctor.

1 Conditor alme siderum. Ambrosij, ex *Timoth.*

1 Confors paterni luminis. Ambrosij, ex *Cornelio.*

1 Deus tuorum militum. Ambrosij, ex *Radulph. Gregorij, ex Timoth.*

3 Ecce iam noctis tenuatur umbra. Gregorij, ex *Cliflou. & Timoth. in calce Sacram. Gregorij habetur.*

1 Ex more docti mystico. Ambrosij, ex *Timoth.*

1 Exalter Calum laudibus. ignoratur Auctor.

1 Hostis Herodes impie. Sedulij, ex *Timoth.*

1 Iam Christe Sol iustitiae. Ambrosij, in quibusdam *Bren. & ex Ioan. Bapt. Rubeo.*

1 Iam Christus astra ascenderat. Ambrosij, ex *Radulph. Greg. ex Cornelio.*

1 Iam lucis orto sidere. Ambrosij, ex *Cliflou. Carhus. Timoth.*

1 Iesu corona celsior. Ambrosij, ex *Radulpho.*

1 Iesu corona Virginum. Ambrosij, ex *Radulph. Gregorij, ex Timoth.*

1 Iesu nostra redemptio. Ambrosij, ex *Cornelio.*

1 Iesu redemptor omnium. Desidero auctorem.

1 Immense Celi conditor. Ambrosij, ex *Timoth.*

3 Ille Confessor Domini sacraus. Nondum scitur auctor.

1 Lucis Creator optime. Gregorianus est, ex *Timoth. & habetur in calce Sacram. Gregoriani.*

4 Lustris sex, qui iam peractis, Ambrosij.

1 Iam not. Janus. O. d. n. i. ex

- ex *Iacobo de Valentia in Psal. 95. apud Timoth.* sed videtur auctoris; qui scripsit, Pange lingua: unde ut vnus Hymnus, habetur in *Missâ Fer. 6 in Parasceute.*
- 2 Lux ecce surgit aurea. Prudentij ex *Ioan. Baptista de Rubis, in Psalter.*
- 1 Magnæ Deus potentia. Ambros. in *quibusdam Brev.*
- 1 Martyr Dei, qui vnicum. Auctor nescitur.
- 3 Noctæ surgentes vigilemus omnes. Greg. ex *Clitton. & Timoth. & legitur in calce Sacram. Greg.*
- 1 Nox atra rerum contegit. Ambros. ex *Timoth.*
- 1 Nox, & tenebræ, & nubila. Prudentij ex *Clitton. & Timoth.*
- 1 Nunc Sancte nobis Spiritus. Ambros. ex *Clitton. Carthus. Timoth.*
- 1 O Gloriosa Domina. Fortunati, ex *Cornelio. Ambrosij, ex Rubis.*
- 1 O lux beata Trinitas. Alcuini, ex *Concilio. Gregorij, ex Timoth.*
- 3 Onimis felix, meritiq; celsi Pauli Diaconi, ex *Clitton. & Carthus. Timoth.*
- 4 Pange lingua gloriosi Prælium certaminis. Fortunati, ex *Baron. Ann. 566 & Timoth.*
- 1 Platimitor hominis Deus. Ambrosij, in *quibusdam Brev. Greg. in alijs Brev.*
- 1 Primo dierum omnium. Greg. ex *Clitton. Timoth. & habetur in calce Sacram. Greg.*
- 1 Quem Terra, Pontus, Æthera. Fortunati, ex *Cornel. Greg. ex Timoth.*
- 1 Rector potens verax Deus. Ambros. ex *Clitton. Carthus. Timoth.*
- 1 Rerum creator optime. Ambros. ex *isdem.*
- 1 Rerum Deus tenax virgo. Ambros. ex *isdem.*
- 1 Rex gloriose martyrum. Gregor. ex *Timoth.*
- 1 Rex sempiternæ Domine. Quis mihi det Auctorem?
- 6 Sanctorem meritis inelyta gaudia. Neque Auctorem noui.
- 1 Somno relectis artibus. Ambros. ex *Cornel. & Timoth.*
- 1 Splendor paternæ gloriæ. Ambros. ex *Radulph. & Timoth.*
- 1 Summe Deus clementiæ. Ambros. ex *Carth. & Timoth.*
- 1 Te lucis ante terminum. Ambros. ex *Cornel. & Timoth.*
- 1 Telluris ingens conditor. Ambros. in *quibusdam Brev.*
- 4 Tibi Christe splendor Patris. Quis auctor?
- 1 Tu Trinitatis vnitas. Ambros. ex *Cornelio.*
- 1 Veni Creator Spiritus. Ambros. ex *Cornelio.*
- 1 Verbum supernum prodiens A Patre. Greg. in *quibusdam Brev. S. Thom. Aquin. ex Timoth.* queat forte scilicet alterius Hymni simile principium.
- 1 Vexilla regis procedunt. Theodulphi, seu Theoduli, ex *Benzonio in Magist. cat. l. 1. c. 6. Fortunati, ex Baron. An. 566. Sedulij, ex alijs, vel Amb. apud Timoth.*
- 3 Virginis proteges, opifexq; Matris: de Auctore nemo.
- 1 Vox clara ecce intonat. Ambros. ex *Cornelio.*
- 4 Vibs Ierusalem beata, auctor Ambros. ex *Rubis.*
- 3 Ut queant laxis resonare fibris. Pauli Diaconi. Hunc putant aliqui in prima strophe collegisse sex notis musicales, Verè, missa, solisla, sed errant, nam hæ notæ ceptæ sunt adhiberi tanquam musicales à Gutdonne Abbate, qui Carcos imitatus musicos syllabis vsos ad musicâ docendum, adinuenit & ipse has syllabas latinas de prædicta Hyanni strophe desumptas, vt scribit Arnaldus Auctor *Ligni vitæ libro 5.* obiit autem Guido Anno 1020. longe post Paulum Diaconum, qui floruit Anno 770.
- 6 Radulph. loco citato significat alios Hymnos fuisse tunc in vsu in Hymnis Romanis, & fortasse non paucos de sequentibus, quos ille non indicat: & habentur in *Breuiario Pij V.*
- 4 Æternæ Rex altissime. Gregor. in *quibusdam Brevij. Habetur etiam in Brev. M. S. ante annos 300.*
- 1 Æternæ Patris vnice, non ante annu

1550. Auctorem desidero.

1 Amor Iesu dulcissime. Bernardo tribuit *Timoth.* In *Breniar. non. ante Ann. 1550.* fuit in usu.

1 Audit Tyrannus anxius. Prudentij, ex *Timoth.* post *Ann. 1550.* est in *Breu.*

1 Christe Redemptor omnium. de omnibus SS. Ambrosij. ex *Timoth.* habetur in *præd. Breu. M. S.*

1 Claro Paschali gaudio. *Habetur in præd. M. S. Breniar.* Auctor idem, qui Hymni, Tristes erant Apostoli. vnus enim erat Hymnus, qui nunc diuisus est.

6 Custodes hominū psallimus Angelos. Anno 1608. auctoritate Pauli Quinti.

2 Doctor egregie Paule. Elpis dicitur esse à *Cornelio supra.* habetur in *præd. M. S. Breu.*

1 Fortem virili pectore. Syluij Cardin. Antonian. in *recognit. Breu. à Clem. VIII.*

3 Huius obtentu Deus alme nostris. Pars Hymni, Virginis Proles, de quo infra.

2 Iam bone Pastor Petre. Elphis. *Habetur in præd. Breu. M. S.*

1 Iesu Saluator seculi. in *præd. Breu. M. S.* sed auctorem nescio.

1 Memento salutis auctor. Pars est Hymni Natalis Domini: Christe Redemptor omnium.

1 Nardo Maria pistico. Pars Hymni in Benedictione palmarum in *Ordine Romano.* mutatus est in Breuiarij recognitione sub *Clem. VIII.* & est S. Gregor. ex *Rubeo.*

1 Orbis patrator optime. An. 1608. iussu Pauli V.

1 Osola magnatum Urbium. Prudentij, ex *Timoth.* non ante *Ann. 1550.* in Breuiario est.

4 Pange lingua gloriosi Corporis. S. Thom. Aquin. in *opusc. 57.*

1 Pater superni luminis. Roberti Card. Bellarm. in *recognit. Breuiarij.*

2 Petrus beatus catenarum laqueos. dicitur Elpis, in *prædicto Breu. M. S.* ante 300. annos habetur.

1 Quicumque Christum queritis. Prudentij, ex *Timoth.* sed nota marginalis in alia editione tribuit Bernardo. non ante *Ann. 1550.* habetur in Breuiario.

2 Quodcumque vinculis super terram. Elpis, habetur in *prædicto Breu. M. S.*

6 Sacris solemnibus iuncta sint gaudia. S. Thom. *opusc. 57.*

1 Saluete flores martyrum, Prudentij, ex *Timoth.* nota ante *Ann. 1550.* in Breuiario habetur.

1 Tristes erant Apostoli. *Habetur in Breniar. M. S. prædicto.* auctorem facit Ambrosium Rubeus.

1 Verbum supernum prodiens, Nec Patris. S. Thom. *opusc. 57.*

Omnes ergo sunt numero xcvi.

7 Si rationem Metri cuiusque scire cupis, breuiter addam: nam ad sex species ij reducitur, & formas. in prima sunt Hymni Iambici Dimetri, à Iambo pede, & à duabus mensuris ita dicti: & ij sunt, quos à capite notauimus hac nota, 1. hoc est, primæ speciei.

In secunda continentur Iambici Trimetri, à Latinis ternarij; vel senarij appellati, qui constant sex pedibus, locis imparibus. ij verò sunt, quos notauimus à capite hac nota. 2. hoc est, secundæ speciei.

Tertia forma continet Sapphicos cum Adonico in fine, notatos hac nota. 3.

Ad quartam spectant Trochaici Dimetri, hac nota. 4.

Quintæ formæ, nempe Trochaici, & à Seruio. Ithyphallici, vnicus est Hymnus in eius laudem, quæ vnica est Mater, & Virgo: *Aue maris Stella*; qui speciem metri tantum habet quoad syllabas vt norant Clicton. & Carthus.

Sexta complectitur Asclepiadeos cum Glyconico in fine, notatos hac nota. 6.

8 Sed auctores Ecclesiasticorū Hymnorum leges metri sapius neglexerunt, vt sensui verba consonarent: quod de se fatetur S. Bernard. *epist. 312. ad Guidonem,* & in *prædictis* patet. Ambrosius è *supradictis* accuratius Hymnos numer. 73. composuisse creditur. Gregorius octo; Bernardus duo; Hilarius vnus; S. Thomas quatuor; reliquos alij, quos nominauimus.

9. Prædictos Hymnos emendauit tandem Sanctissimus D. N. Urbanus VIII. correctis fallis syllabis ultra nongentas, & mutatis ideo principijs Hymnorum ultra triginta, anno 1629. quos & laudauit Sacra Rituum Congregatio die 17. Martij eiusdem anni: Intactos reliquit tres de Sanctissimo Sacramento, ratione Ethrusci ritus, quo Auctor. S. Thomas eos composuit: Hymnum item, *Aue Maris Stella*, quæ est soluta potius oratio, aliquibus incisis parrita: & Hymnum Angelorum vel Vesperas, qui sine labe fuit, & paucos alios.

Index ergo deinceps hic erit.

1	A	Dregias Agni dapes.	1	Fortem virili pectore.
1		Æterna Cæli gloria.	1	Hominis superne Conditor.
1		Æterna Christi munera.	3	Huius oratu Deus alme nobis.
1		Æterne Rector siderum.	2	Iam Christus atra ascenderit.
1		Æterne rerum Conditor.	1	Iam lucis orto sidere.
1		Æterne Rex Altissime.	1	Iam sol recedit igneus.
1		Ales diei Nuncius.	1	Iesu Corona cælior.
1		Alto ex Olympi vertice.	1	Iesu Corona Virginum.
3		Antra deserti teneris sub annis.	1	Iesu Redemptor omnium. Perpes.
1		A solis ortus cardine.	1	Iesu Redemptor omnium. Quem.
1		Audi benigne Conditor.	1	Immense Cæli Conditor.
1		Audit Tyrannus anxius.	1	Inuicte Martyr, vnicum.
5		Aue Maris Stella.	3	Iste Confessor Domini, coleses.
1		Aurora iam spargit polum.	1	Lucis Creator optime.
1		Aurora Cælum purpurat.	4	Lustra sex qui iam peregit.
1		Beata nobis gaudia.	1	Lux Alma Iesu mentium.
2		Beate Pastor Petre, clem. accipe.	1	Lux ecce surgit aurea.
1		Cæli Deus sanctissime.	1	Magnæ Deus potentia.
3		Christe, Sanctorum decus Angel.	1	Maria castis osculis.
1		Christo profusum sanguinem.	1	Memento, rerum Conditor.
1		Cælestis Urbis Ierusalem.	2	Miris modis repente liber, ferrea.
1		Consorter paterni luminis.	3	Nocte surgentes vigilemus omnes.
1		Creator alme siderum.	1	Nox atra rerum contegit.
1		Crudelis Herodes, Deum.	1	Nox, & tenebrae, & nubila.
6		Custodes hominum pfallimus Angelos.	1	Nunc Sancte nobis Spiritus.
2		Decora lux Æternitatis, auream.	1	O gloriosa Virginum.
1		Deus tuorum militum.	3	Onimis felix, meriti que celsi.
3		Ecce iam noctis tenuatur umbra.	1	O sola magnarum Urbium.
2		Egregie Doctor Paule mores instrue.	1	O Sol salutis, intimis.
1		En clara vox redarguit.	4	Pange lingua gloriosi Corporis.
1		Ex more docti mystico.	4	Pange lingua gloriosi Lauteam.
1		Exultet Orbis gaudijs.	1	Paschale Mundo gaudium.
			1	Pater superni luminis.
			1	Placare, Christe, serualis.
			1	Primo die, quo Trinitas.
			1	Quem Terra, Pontus, Sidera.
			1	Quicumque Christum queritis.
			2	Quodcumque in Orbe nexibus reuinxeris.
			1	Rector potens, verax Deus.
			1	Rerum Creator optime.
			1	Rerum Deus tenax vigor.
			1	Rex gloriose Martyrum.
			1	Rex sempiternæ Cælitum.
			6	Sacris solemnibus iuncta sint gaudia.
			1	Saluete flores Martyrum.
			1	Salutis æternæ Dator.
			1	Salutis humanæ Sator.
			6	Sanctorum meritis inelyta gaudia.
			1	Somno relectis artubus.

Splen-

- 1 Splendor paternæ gloriæ.
- 1 Summæ Parentis Clementiæ.
- 1 Summi Parentis Vniçæ.
- 1 Te lucis ante terminum.
- 1 Telluris alme Conditor.
- 1 Te Splendor, & virtus Patris.
- 1 Tristes erant Apostoli.
- 1 Tu Trinitatis Vniças.
- 1 Veni, Creator Spiritus.
- 1 Verbum supernum prodiens. E Patris.
- 1 Verbum supernum prodiens.
- 1 Nec Patris.
- 1 Vexilla regis prodeunt.
- 3 Virginis Proles, Opifexque Matris.
- 3 Ut queant laxis resonare fibris.

10 Mendum putant aliqui in Hymnis Iambicis, quando legunt nouem syllabarum versus, non aduertentes, Anapestum poni pedem primo loco, qui constat duabus primis syllabis breuibus, & tertia longa, pro spondeo, vel iambo. vt: *Homini superne Conditor. Populique Rex Iudaici. Tibi mille densa millium. Michael salutis Signifer.*

11 Hymni dicuntur, vel post Invitatorium, ex institutione Gelasij, aut Plarina, in signum gaudij vocatorum ad Deum, ex *Mich. Timot. loc. cit. c. 17.* & ad excitanda sunt torpentia corda, Hugo *Vict. lib. 2. de offic. cap. 8.* vel post Psalmos, vt excitemur ad immedie sequens Canticum Euangelicum, vt in Laudibus, Vesperis, & Completorio; Hugo *ibid.* vel ante Psalmos, vt ad alias Horas, vt in initio Horæ ad dilectionem diuini amoris retrahantur episcopi curis quotidianis occupata; Hugo *ibid.*

12 Finis Hymnorum variatur pro ratione Festorum; vt dicitur in Rubr. *de Hymnis num. 4.* & in Natiuitate Domini, auctore Sancto Bonauentura, vsque ad Epiphantiam, fit semper mentio de partu Virg. Idem fit in Festo Corporis Christi, auctore Sancto Thoma Aquinate, in honorem Dei paræ, de cuius carne est caro Christi, & habetur in Decreto à nobis supra citato Ioan. XXII. In Epiphania, quæ significat apparitionem, apparet ratio, cur dicatur in fine: *Qui appa-*

ruisti Genibus: ob eandem causam dicitur: *Qui te uelas parulis:* in Transfiguratione Domini. Reliquarum terminationum patet ratio, nisi dubites in Pentecoste, cur dicatur: *Deo Patri sit gloria, &c.* qui finis hodie communis est tempori Paschali: sed, sicut attrinens ad Paschale tempus ea uerba: *à mortuis surrexit;* ita ad Pentecostem illud uerbum: *Paracito,* cui fit Festum in Pentecoste.

13 Excipiuntur duo genera Hymnorum, que non patiuntur imitationem aliquam, nimirum, quando Hymni nõ sunt eiusdem metri: absonum enim esset, presertim ubi cantantur Hymni: & quando Hymni habet vltimum versum proprium, hoc est, ita proprium, vt, si careat solito fine, careat petitione, quæ fit ad Deum ante glorificationem Sanctissimæ Trinitatis, vel simul cum eadem glorificatione; cuiusmodi sunt vltimi Versus Hymnorum: *Vni, Trinog; Domino, &c. Te nunc Redemptor quasumus, Vt martyrum consortio. Te fons salutis Trinitas;* in Hymno Sanctæ Crucis.

14 Conclusio verò Hymnorum semper fit, vel ratione temporis, vel ratione Octauæ, quamuis in officio nulla fiat de tempore, vel de octaua commemoratio; ea ratione, quæ dicitur Præatio de tempore, vel de Octaua in Festo, quod propriam non habet Præationem, vt in Rubric. *Missali. tit. 1. 2. num. 3.*

15 In officio Semiduplici de Beata Virg. quod à Regularibus ex privilegio fit in Sabbato, si in primis Vesperis dicatur silem Capitulum de Beata Virg. dicitur in Vesperis, & in Completorio: *Iesu, tibi sit gloria, Qui natus es de Virgine:* & item, si fiat tantum commemoratio, adhuc illud dicitur in Completorio, in secundis autem Vesperis si fiat de ea commemoratio, eodem modo concluduntur Hymni vsque ad Completorium inclusiue; vt habetur in libello officiorum PP. Discealeat. à Sacra Congr. Rituum approbato, & Romæ impresso anno 1619. Atque idem seruandum est in officio Semiduplici de Sanctis. Sacramento in Ferijs quintis à Regularibus celebrando,

bitados, ex eadem S. Congreg. ibid. Si
verborum fiat in Vesperis commemora-
tio, neque in Completorio variatur finis
Hymni.

16 Dices, cur dicitur: *Qui scandis su-
per sidera*: cum in alijs utamur verbo tē-
poris præteriti? Respondeo, illud à S.
Ambrosio fuisse dictum in Hymno, ra-
tione metri, quem secutus Verbanus dici
iussit: *Qui victor in celum redis*.

De Antiphonis. Cap. VII.

Antiphona idem est, ac vox op-
posita seu contrasonus. Alcuin-
de celebrat. *Missæ*, & Amalar. lib. 4. de
offic. cap. 7. vocem reciprocam interpre-
tantur, quia inchoatur ab vno vnius Cho-
ri, & adicius symphoniam cantatur Psal-
mus per duos Choros; ipsaque Antiph.
coniunguntur simul duo Chori. Hinc
usu receptum est, ut sententia, quæ in sal-
mum, aut Canticum præcedit, Antiphona
dicatur, ex Duranto lib. de rit. 3. c. 17.

2 Auctor Antiphonarum fertur Igna-
tius Antiochenus, ex Cassiod. in *Tripar-
tita* lib. 10. c. 9. post quamdam visionem
Angelorum, quos vidit, vnum ad alterum
cantantes, Sanctus, Sanctus, indeque ille
prescripsit alternam cantum in Ecclesia
Antiochena: non dico, Psalmorum, de
quibus in capite sequenti Græcos imita-
tus primus inter Latinos Ambrosius
Antiphonarum est auctor, circa annum
383, ut egregie probat Francol. 1. par. c. 3.
sub Damaso, non sub Siricio, ut scripsit
Sigebertus. Institutionis huius habemus
testem Aug. lib. 9. conf. cap. 9.

3 Dicuntur Antiphonæ semper cum
Psalmis, ut sicut Psalmus, inquit Amalar.
loco cit. significat ex Hieron. opus bonum;
ita non sine Antiphona debet esse, quæ
sua combinatione, seu repetitione, ante
& post Psalmum, significat diuersorum
vniõnem, & caritatem; sine qua opus bo-
num non facit concentum Deo, nec ali-
quid valet. Hæc ille susius.

4 Duplicantur in duplicibus, non in
alijs, & inde dicitur esse officium duplex;
quia cum, ut diximus, Antiphona signifi-

cat caritatē, in solemnioribus perfectio-
rem caritatē ostendere debemus. Hu-
go in *Spec. cap. 3.* alijs significat inchoatā
in hac vita caritatem, consummandam
esse in fine vite; sicut integra dicitur An-
tiphona in fine Psalmi, idem Hugo: cui
Durand. lib. 5. cap. 2. addit, inchoari Anti-
phonam ante Psalmum; quia caritas præ-
cedere debet opus bonum, ut sit merito-
rium. Et inchoatur ab vno, quæ ab omni-
bus completur; quia ab vno Christo dif-
funditur caritas ad membra. Hæc ille.

5 Plures Antiphonæ nobilioribus dan-
tur Horis, Matutino, & Vesperis; non
alijs horis, quæ humiliter celebrari debent.
Radulph. *propof. 10.* sed de tempore Pa-
schali, tam in Matutino, quam in Vesperis;
minor est numerus Antiphonarum,
quam per annum, ita ut sub vna Anti-
phona multi dicantur Psalmi. Radulph.
propof. 16. An igitur minorem caritatem
ostendere debemus eo tempore; absit,
immo verò hæc diminutio Antiphona-
rum denotat, ita feruere Clericos ex Pa-
schalibus sacramentis, & gaudijs, ut non
egeant pluribus Antiphonis ad carita-
tem accendi. Posterior hic ritus est Mi-
crologo, qui cap. 55. in laudatione sancte
Crucis ponit in quolibet Nocturno tres
Antiphonas, ut alias per annum.

6 Ad Horas minores vna dicitur An-
tiphona, quæ desumitur in Festis regula-
riter à Laudibus, quarta prætermissa, quia
est Antiphona pro Cantico, non pro
Psalmo.

7 Dantur Antiphonæ communes, &
proprie; illæ ut plurimum desumuntur e
Psalmis, quorum sunt Antiphonæ; pro-
prie vero, vel à tempore privilegiato, vel
à Festo, &c. & hæc præferuntur commu-
nibus, uti par est.

8 Ob festi solemnitatem in primis Ve-
spers ponuntur aliæ Antiphonæ diuersæ
à Laudibus, & à secundis Vesperis, ut in
Natali Domini, Purificatione B. Virginis,
in Festo Corporis Christi, & in Natiuitate
Sancti Ioani Baptistæ.

9 In Aduentu quoque ob temporis ces-
lebritatem Antiphonæ de Laudibus Do-
minicæ repetantur ad Horas per Heb-
doma-

domadam, quousque octo diebus ante Natiuitatem dicantur Antiphonæ propriæ, postremis diebus ad Laudes, & Horas assignata.

10 Antiphonæ ad, *Magnificat*, in primis Vesperis Dominicarum, vt plurimum sumuntur ex sacra Scriptura veteris Testamenti legēda in Matutino eiusdem Dominicæ: In secundis autem Vesperis sumuntur de Euangelio, quod in eadem Dominica legitur, sicut etiam ad Laudes; vt diei Dominico deferuiat vtrūque Testamentum. Dominicæ Paschales Antiphonis gaudent de nouo tantum Testamento, quia Christi resurrectionis causa est, vt in nouitate vitæ ambulemus, ex Paulo *Roman. 6.*

11 Additur Antiphonis tempore Paschali in fine, *Alleluia*: ad letitiam Paschalem sapissimè declarandam, de qua voce diximus supra *cap. 4. nu. 5.*

12 Quid, si Antiphona sumitur ex principio Psalmi, vel Cantici, & incipit, sicut Psalmus, vel Canticum? eo casu non dicitur principium Psalmi, seu Cantici; sed continuatur, quod sequitur in Psalmi, vel Cantico, ab eo loco, vbi desinit Antiphona; quod nota præsertim (errant multi) in officio Dedicacionis Ecclesie in tertio Nocturno in Psal. *Qui habitat*, nam die primo, & octauo, dicta integræ Antiphona à Choro, incipi debet Psalm. à secundo versu: *Dicet Domino, &c.* si vero tempore Paschali addas in fine, *Alleluia*, tunc incipitur Psalm. à primo versu: *Qui habitat*; quia illud, *Alleluia*, tollit continuationem Antiphonæ cum Psalmi: simile habes exemplum in Ascensione Domini, in secundo Nocturno: *Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me, alleluia*; & Psalmus incipit à primis verbis eiusdem: *Exaltabo te Domine, &c.* & ita in praxi communiori seruetur, quod est rationabilius. & in recognitione postrema Breuiarij addi hoc loco curauimus. In Feriæ secundæ Vesperis ferialibus, dicto initio Antiphonæ ab Hebdomadario, *Magnificat*, Cantor, & Chorus simul prosequuntur: *anima mea Dominum*: quia diuidi commodè non po-

test vltima pars versus. Illud certè est obseruandum, in enunciandis Antiphonis, vt initium numquam sit vnus syllabæ; neque eiusmodi, vt absurdè orationem præcidat, quod monetur in Cærimon. Clericorum Regular. Sancti Pauli *lib. 1. cap. 10.*

De Psalmis. Cap. VIII.

1 **S**I Psalterium Sacerdos ignorat, nomen Sacerdotis vix in eo constabit, ait Aug. 28. *dist. que ipsis.* & hoc memouit, vt hoc loco plura recenseam ad pleniorē Psalterij cognitionem; de vocabulo, Auctore, Ordine, Materia, Cantu, & Vsu Psalmorum, breuiter tamen, enarraturus.

2 *Psalmus* Græcis idem, quod Latinis, cantus, sine sonus, qui fit manibus, pulsato psalterio, vt *1. Reg. 16.* fit etiam voce, vt *Psal. 33. bene psallite ei in vociferatione.* at Psalmi Dauidici continent Dei laudes, vel preces ad eum, vnde ferè idè est Psalmus, quod Hymnus, vt ex titulo Hebraeo Psalterij habetur, qui est: liber Hymnorum, seu Laudum diuinarum.

3 *Psalterium*, quo Romana Ecclesia vtitur, est ex translatione Sancti Hieronymi Romana, teste Radulph. *propof. 8.* & differt à Psalterio Rom. quod adhibetur Romæ in aede Vaticana S. Petri, quo etiam vtuntur Ambrosiani. S. Franciscus in sua Regula excipiens ab officio diuino *Psalterium Romanum* intelligit de eo, quod in Vaticana S. Petri est in vtu antiquissimo.

4 *De Auctore* tria sunt certa. Primò, Auctorem primarium esse Spiritum Sanctum. *Aclor. 3. Hebr. 3.* Secundò, maximam partem esse Dauidis, qui *2. Reg. 29.* egregius appellatur Psalter Israel: & Isidor. *lib. 1. de offic. cap. 5.* vocat Dauidem Psalmorum Theaurum. Tertio, probat Bellarmin in *præfat. ad explan. in Psalmos*, eos, qui carent titulo, & eos item, qui nomen Dauid in titulo præferunt, quocumque casu, seu genitiuo, seu datiuo, esse Dauidis. De reliquis Psalmis, qui alij præferunt auctorem, communior est sententia.

tentia, esse omnes vnus Dauidis; quæ est Chrysoft. Augustini, & aliorum. Pluribus agit de hac re Aug. Torniellus Congregationis nostræ, in *Sacris Annal. Anno Mundi 2964.* à num. 4.

5 Ordo Psalorum triplex esse potest. 1. Biblicus, Historicus, Ecclesiasticus; *Biblicus* est, qui in sacris Biblijs habetur, à primo vsque ad Psal. 150. quos diuidunt aliqui (& placet diuisio Bellarmino,) ita vt primi quinquaginta pertineant ad penitentes, siue incipientes; alij quinquaginta ad proficientes; reliqui quinquaginta ad perfectos. Si diuidas, vt dimidium Psalterij inuenias pro numero versuum; sicuti omnes versus sunt 2606. ita dimidium versuum erit inter illos duos versus, Psal. 77. *Cor autem eorum non erat rectum cum eo. &c. Ipse autem est misericors;* quasi cætrum psalterij sit summa malitia hominum; & summa bonitas Dei.

6 Ordo *Historicus*, quo scilicet tempore quisque psalmus fuerit compositus, difficilimè haberi potest. Nam ordo *Biblicus* est, vel quo reperti sunt ab Esdra, vt videtur sentire S. Athanas. in *Synopsi*; vel quo ordinati sunt à Septuaginta Interpretibus, vt docet S. Hilarius in *Prologo Psalorum*. scitur aliquorum tempus, qua de re vide Torniellum loco citato, qui sequentes ordinat hoc modo.

Psal. 143. Benedictus Dominus.

9. Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo

10. In Domino confido

58. Eripe me de inimicis m.

33. Benedicam Dominum

56. Miserere mei Deus miserere

62. Deus Deus meus: ad te

51. Quid gloriaris in malitia.

108. Deus laudem meam

139. Eripe me Domine ab h.

53. Deus in nomine tuo

141. Voce mea ad Dominum clamaui: voce mea ad Dominum deprecatus sum.

25. Iudica me Domine: quoniam

5. Verba mea auribus

12. Vsquequo Domine.

16. Exaudi Domine iustitiam

57. Si verè vtiq̃ue

85. Inclina Domine

93. Deus vltionum Dominus

26. Dominus illuminatio

138. Domine probasti me

132. Ecce quàm bonum

2. Quare fremuerunt

23. Domini est terra

46. Omnes gentes plaudite

28. Afferte Domino

104. Confitemini Domino; & inuocare

29. Exaltabo te Domine

50. Miserere mei Deus, secundum magnam

6. Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripas me. Miserere mei, &c.

37. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. Quoniam

31. Beati quortim remissæ

7. Domine Deus meus, in te

3. Domine quid multiplicati sunt.

142. Domine exaudi orationem meam; auribus percipe

38. Dixi, custodiam vias meas.

39. Expectans expectaui Dominum

40. Beatus qui intelligit

41. Quemadmodum desiderat

42. Iudica me Deus

54. Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris

83. Quam dilecta tabernacula tua

96. Dominus regnauit, exultet terra.

45. Deus meus refugium

17. Diligam te Domine.

106. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius: Dicant

123. Nisi quia Dominus erat in nobis.

Psalorum tempus aliorum profus nescitur. omnes autem ante Annum mundi 3020. quo Dauid mortuus est, & forte vltimus ille fuit, qui in Biblijs est 36. *Noli amulari, &c.* in quo ait: *Iunior sui, etenim senui;* vt mea fert coniectura.

7 Ordo Psalmorum Ecclesiasticus est alius à prædictis. Nam aliqui dicuntur Matutinales, qui ante prandium in Choro dicuntur; aliqui Vespertinales, qui à prandio. Matutinales 112. Vespertinales 38. quamquam in Matutino de Sanctis, & Dedicat. Eccles. aliquando cantantur Psalmi, *Cum inuocarem*, & *Qui habitât*, qui sunt Vespertinales; & in Completorio. Psal. *In te Domine speravi*, qui est etiam Matutinalis. Si diuidas eosdem per Horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada xxi. ad Laudes xiii. ad Vesperas xxxv. ad alias Horas xj. qui faciunt summam CL.

8 Eosdem recitari in Horis Canonicis. Pontiani Decreto refert in eius vita Ribadencira: sed vel vbiq; non fuit receptum, vel Romæ quoque neglectum. nã post annos centum, & ultra, Psalmos omnes per Dominicam, & Feras distribuit S. Hieron. ex Radulpho *propos. 10.* & Damasus decreuit hoc ordine recitari, ex Baronio anno 60. cum nihil fuit ex psalmis Romæ in templis legeretur, vt ipse Damasus fatetur, in *Epist. ad Hieron. in Tomo primo Concil.* Hieron. igitur constituit in Dominicis 18. Psalmos, duodecim in Matutinis ferialibus, & in Matutino Festorum dimidium numeri Dominicarum, id est, Psalmos nouem, ad Horas Ambrosium sequutus distribuit in plures partes psalmum 118. *Beati immaculati.* Hæc postrema Radulphus *propos. ciij.* De numero duodenario in Ferijs narrat Cassianus 2. *de instit. can. cap. 4.* quod coram Monachis Angelus apparens, duodecim Psalmos continenter cecinit, quibus finitis, *Alleluia*, cantauit, ac siluit, non amplius visus, nec auditus. Vnde à Concil. Turonen. *cap. 19.* ad Matutinum duodecim saltem Psalmos expediri iustum est, facta mentione prædictæ visionis Angelicæ. extat Decretum Gregorij Septimi *de cons. distincl. 5.* In die omnibus diebus, inquit, alijs (excipit Pascha, & Pentecostem) per totum annum, si festiuitas est, nouem Psalmos, & noue Lectiones dicimus. Alijs autem diebus duodecim Psalmos, & tres Lectiones re-

citamus. In diebus Dominicis octodecim Psalmos, & nouem Lectiones celebramus. *Hæc ibi.*

9 Pluralitas Psalmorum mysticè significat, recolendos esse mores bonos diuersorum operum per plures Psalmos, ita Ordo Romanus in *Oclanis Pasche.* Minor etiam numerus Psalmorum in officio dicitur ob temporis incunclitatem, vt tempore Paschali. Radul. *propos. 10.*

10 Psalmi mutatio vnus in alium, vt pro, *Confitemini*, in Prima Dominicali dicatur Psal. *Domineus regnauit*; & pro, *Tubilate*, in Sabbato de B. Virg. dicatur, *Bonum est confiteri Domino*; idè decreta est, vt in Hebdomada, quoad eius fieri possit, expleatur Psalterium, neque Psalmus vnus omittatur in officio totius Hebdomadæ.

11 Additum est in fine cuiusque Psalmi, *Gloria Patri, & Filio, &c.* (de cuius origine diximus *supra cap. 4. num. 4. pag. 52.*) ex institutione Damasi, vt dicitur in eius Festo, quod hodie hæc scribentes celebramus, & probat Baron. Anno 382, Ambrosius autem addidit tantum eandem glorificationem Trinitatis in fine Hymnorum, non Psalmorum, vt Sanctus Augustinus affirmat *lib. 9. Confess. cap. 7.* & Cassianus docet tantum, in fine Antiphonarum subdi solitum, *Gloria Patri, &c. lib. 2. de noct. orat. cap. 8.* Falluntur ergo Nicephorus, qui *lib. 9. cap. 24.* auctorem facit Flavianum primi Versus, *Gloria Patri, &c.* & Alcumus, qui facit auctorem Hieron. petente Damaso: vnde epistola Hieronymi hac de re merito reprobarur à Baronio Anno 325. quicquid dicat Fræcolin. 1. *par. cap. 2. in fine.* Hoc autem versu manifestè distingui mur à Iudæis, Paganis, & Hæreticis; conformamur Angelis, qui quotidie cantant Trino Deo, & Vno. Benzonius in *Magnif. lib. 5. cap. 2.*

12 Non dicitur, *Gloria Patri*, in triduo maioris Hebdom. Ordo Romanus in *Dominica Mediana*; quia in passione Christi visa est Trinitas obscurari, Dur. *lib. 6. cap. 72.* neque in Officio defunctorum; quia versus est lætitiæ, non meroris. *Vualasr. cap. 25.*

14 *Alterna* Psalmodia ea est, ut sint quasi compendium totius veteris Testamenti, quidquid enim Moyses, vel in libris tradidit, vel in lege precepit; & quidquid Propheta reliquit, vel exhortando ad virtutes, vel predicando futura, scripserunt, id ferè totum in Psalmis comprehenditur lege de hac re Radul. *prop. 9. & Bellarm. prefationem psalmodiam.*

14 De eorum Cantu nunc dicendum ab Apostolis habetur. *Coloss. 3. Ephes. 5. in psalmis cantantes*; adeo ut ex Dion. *de Eccl. Hierarch. cap. 7.* Psalmodia modulatione omnibus ferè Pontificijs mysterijs, essentia instar, adhiberetur, cantus autem primitivæ Ecclesiæ, modico flexu vocis, pronuncianti Psalmos, quàm canenti, vicinior erat, ex Isidor. *loco citato*; quod accepit ab August. *lib. 10. confess. cap. 33.* ubi facit auctorem huius moderati cantus Athanasium, renouaverunt hunc cantum Clerici regulares.

15 De *Alterno cantu* est magna questio, quis fuerit auctor? Inter Græcos videtur Dion. *de celest. Hierarch. c. 3.* hunc inuenerit cantum. Item Basil. *epist. 63.* qui testatur derivit communi omnibus Ecclesijs, exemplo sumpto à cantu Antiphonarum Ignatiano, de quo præced. cap. nu. 2. diximus. Cassianus, qui posterior, nondum videtur novisse alternum cantum *lib. 2. in stit. cap. 9. & c. 10.* fortè loquitur de solo ritu Monastico. Faciunt autem alterni cantus Psalmodia Flavianum, & Diodorum Auctores, ex Athanasio hoc enarrant. Historici Græci, sed potius instauratores eos vocat Theodor. *lib. 2. cap. 24.*

16 At inter Latinos, quamvis Tertullianus *lib. 2. ad uxorem* ijs. verbis (Psalmum inter duos sonare) videatur significare alternum cantum, tamen de priuata ratione recitandi Psalmos explicatur: & Ambrosio tribuitur, qui Græcos imitatus, ex Isidor. *lib. 1. de offic. cap. 7.* & teste August. *lib. 9. confess. cap. 6.* primus inuexit in Ecclesiam alternum cantum: quem Damascus decreto generali firmavit, & communem toti Ecclesiæ fecit, ut dicitur in Breuiario in eiusdem Festo, su-

sius hac de re Francolin. *1. par. cap. 3.*
17 Denique alternus cantus significat alternam Sanctorum ad bene operandum exhortationem, Hugo *in Spec. c. 3.* & quod alter alterius onera portare debet. Dur. *in Rat. lib. 5. cap. 2.*

18 Addit Amalar. *lib. 4. cap. 3.* standum esse ad Psalmos (quod hodie observant Clerici Regulares, & nostri Ordinis ad officium diurnum) & Baron. probat ex P. Damiani Anno 1062. ut ex statu corporis, ait Amalar. demonstramus affectum mentis; hoc est, paratos non esse, siue ad domandam carnem nostram, siue ad exercitium operis (quod significat Psalmus, ut diximus) in causa nostra, & fratrum. stantes etiam in operibus bonis facilius vincimus hostes, ait Durand. *loco citato.*

19 *Vsu* eiusdem Psalmi in pluribus Festis ad Matutinum eam habet causam, quia in eodem sunt plures; & varij versus, qui pertinere commodè possunt ad varia Festa, & suggerunt varias ad rem accommodatas Antiphonas, ut rectè consideranti patebit; quod etiam notavit Durand. *loco citato.*

20 In Vesperis Festorum accidit mutatio vltimi Psalmi Dominicalium, ut sit conformior Festo, quam mutationem significat Radulph. *prop. 10.*

21 In postrema Breuiarij recognitione visum est asterisco interpungere Psalmorum versus, ut eorumdem Lectio, etiam quoad puncta, & commata, esset eadem, quæ in Vulgata editione sacrorum Bibliorum, emendatiore Vaticana vltima, Anni 1598.

De Canticis. Cap. IX.

Canticum secernit à Psalmo S. Hieronimus in *prob. expositione psalmodiarum satis susè.* Breuius, auctore Euthymio, psalmus est canticum cum instrumento psalterij. Canticum est vox musica cum harmonia ore solo prolata. Mystice psalmus bona opera; Canticum gratiarum actionem significat, ex Dur. *lib. 5. cap. 4.* Est autem Canticum antiquius psalmo, cum

cum illius sit primus auctor Moyses; neque defuit eiusdem vsus inter Apostolos. *Coloss. 3.*

2 Septem Cantica ex sacris litteris habentur in Breuiario, quorum ordo temporis est, qui sequitur.

1 *Cantemus Domino*, quod est Moysis editum Anno mundi 2544. *Exodi 15.*

1 *Audite Celi, qua loquor*. Eiusdem Moysis, An no 2583. *Deut. 32.*

3 *Exultauit cor meum*. Annæ matris Samuelis. Anno 2904. 1. *Reg. 2.*

4 *Confitebor tibi Domine*. Isaia anno circiter 3314. *Is. 12.*

5 *Ego dixi in dimidio dierum meorum*. Ezechia Regis. An. 3322. *Is. 38.*

6 *Domine audiui auditionem tuam*. Habacuc. An. circiter 3351. *Hab. 3.*

7 *Benedicite omnia opera Domini Domino*. Trium puerorum. Anno 3462. *Dan. 3.*

Ex Euangelio habentur in Breuiario alia tria, quorum ordo temporis est.

Magnificat. B. Mariæ. *Luc. 1.* Anno mundi 4051. ex *Torniello*.

Benedictus Dominus Deus Israel. Zachariæ. eodem anno post tres menses. *Luc. 1.*

Nunc dimittis Domine, &c. Simeonis. *Luc. 2.* Anno sequenti 4052. Christi primo.

3 Alius est ordo in Breuiario, nimirum in Dominica, Canticum, *Benedicite*, &c. quia in Dominica vniuersa creata sunt confusè, quæ in Cantico inuitantur ad laudem Dei. *Durand. lib. 5. cap. 4.* sed versus Cantici ab Ecclesia reducti sunt ad mitiorem numerum, reiecta illa repetitione: *laudate, & superexaltate, &c.* quæ habetur in Daniele. præterea addidit in fine glorificationem Trinitatis: *Benedicamus Patrem, &c.* de qua meminit *Amalar. lib. 4. c. 10.* tamen paulò diuersa ab ea, quæ hodie est in vsu. *Benedicamus*, inquit ille, Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, nec respondetur. *Amen*, in fine; sicuti neque in *Missa* quatuor Temporū.

In Feria secunda, Canticum Isaia. In Feria tertia, Ezechia. In Feria quarta, Annæ. In 5. Moysis primum: & de his

afferunt mysticas causas valde arbitrarias. *Amalar. lib. 4. à cap. 12. vsque ad 16.* & *Gemma lib. 2. cap. 53.* à quibus ad verbum accepit *Duraud. loco cit.* In Feria sexta, Canticum Habacuc, in quo mentionem de Cruce facit: *Cornua in manibus eius*. Sabbato Canticum Moysis vltimum, de quo ait *Beda in Lucam*: Ad memoriam prisca religionis, Canticum Deuteronomij, in quo vniuersus veteris populi status continetur, Sabbato nonnullis in locis dici consuevit; alioquin esset præposterum, vt prioribus septimanæ diebus prophetarum dictis carminibus Moysis vltimum diceretur. Hæc ille, *Alcuinus de celebrat. Missæ ait*, idè recitari, quia dixit Apostolus *Act. 15.* quod Moyses habet in singulis ciuitatibus, qui cum per singula Sabbata prædicent.

4 Canticum Trium puerorum est festiuus, & idè in omnibus Festis dicitur; reliqua tantum in ferialibus. *Gemma lib. 2. cap. 53.* quibus additur in fine, *Gloria Patri*, more Psalmorum, à quibus parum differunt Cantica.

5 Tria vero Cantica Evangelica quotidie dicuntur, *Amal. lib. 4. cap. 8.* & causas vide supra *Sectione præcedenti cap. 2. nu. 13. pag. 43. cap. 5. nu. 8. pag. 47. & cap. 6. num. 9. pag. 49.*

6 Euangelia vocantur ab antiquioribus hæc Cantica; ita Ordo Rom. quia sunt pars textus Euangelij S. Luca: & idè stant omnes, dum hæc dicuntur, vt fit ad Euangelium in *Missa*. Plurimi initio Cantici formant sibi Crucem à fronte ad pectus, ex *Belech. c. 40.* quia est Euangelium; & placet, tum quia hoc præscribitur Episcopo ad initium Cantici, *Magnificat*, in *Cæremon. Episc. lib. 2. cap. 1.* tum idem signum Crucis adhibetur. in *Missa*, initio Euangelij, licet diuerso modo.

De Versibus. Cap. X.

1 **A** Vertendo dicitur *Versus*, *Alcuin. cap. de celebrat. Missæ*, & hoc habet singulare Versus, vt excitet corda cantantium ad requirendam faciem Dei.

in oratione, Amalar. lib. 4. cap. 45. & præterea cap. 3. ait, vim habet, vt conuerti faciat totum Chorum ad vnum, & totâ intentione illius ad rem, pro qua fit officium. Idem repetit in ordine Antiph. c. 1. vbi ait, Versum esse compositionem officialem, per quam reuertitur intentio mentis. vnde eodem teste Amalar. vertebant se cãtantes Versum ad orientem lib. 4. cap. 2. vel ad altare, de ord. Antiph. cap. 1.

2 Versus igitur post Nocturnos ante Lectiones dicuntur, vt excitentur ad Orationem Dominicam, Absolutionem, & Lectionem, ad quam sessio facile negligentiam parit, Idem cap. 45. In fine quoque Psalmorum, idest, operum, excitamur ad spem præmiorum, Idem cap. 12. eodem lib. 4. Ante Cantica Euangelica, in Laudibus, Vesperis, & Completorio, excitamur Versibus ad intelligentiam eorumdem, & ad Orationem proximam, Idem cap. 45. Denique ante Orationem; & in commemorationibus semper adhibetur Versus, vt oratio ferueat. Idem cap. 9.

3 In Paschate, & eius Octaua non habentur Versus in Horis, vt aliâs; quia tanta est festiuitas cum breuitate officij coniuncta, vt non egeamus stimulis. Amalar. de ord. Antiph. cap. 7.

4 Tempore Paschali additur vtrique parti Versus, Alleluia, ad maiorem lætitiã exprimentandam; non tamen Versibus Responsoriorum additur; quia non terminant totum Responsorium, & non sunt Versus ad excitandum, vt ij, de quibus in hoc capite.

5 Versibus, qui habentur in Precibus, non additur, Alleluia; quia in his attenditur potius ratio humilitatis, & mœroris, quàm lætitiæ.

De Absolutionibus, & Benedictionibus.
Cap. XI.

1 **A**bsolutionum, de quibus hoc loco, meminit Radulph. propos. 15. & puto ita vocari; vel quia absoluitur Nocturnum; vel quia simul cum Oratione Dominica præcedenti petimus, (ait, D. Barth. Gauart. Tom. II.

Hugo in Spec. cap. 3.) mundari corda, & corpora nostra ad audiendum verbum Dei in Lectionibus. nam Oratio Dominica dicitur, ex Daran. lib. 5. cap. 3. vt qui eget sapientia, ad Lectiones intelligendas necessaria, postulet eam à Deo, qui dat omnibus affluenter, & vt eiusdem orationis auxilio proficiat in nobis renouata per præcedentem Versum intentio.

2 Versum appellat ipsa mater quoque Absolutionem. Gemma lib. 1. cap. 5. quasi, inquit, qui mandatum Legatis ad prædicationem iniungit, quasi absoluat eos, vt eant ad legendum. Rupert. lib. 1. cap. 12. putat Absolutionem esse orationem, qua rogamus Dominum messis, vt mittat operarios in messem, & aperiat cor nostrum in lege sua, ne semens, idest, verbum Dei, quod audituri sumus, aut volucres comedant, aut spinæ suffocet, aut in petra, quæ non habet humorem, arescat. Dicerem, Absolutiones appellari, sumpta denominatione à nobiliori, quæ dicitur in tertio Nocturno, in qua sunt ea verba. *A vinculis peccatorum nostrorum absoluat nos, &c.*

3 Lector petit Benedictionem, magna humiliatis gratia, & Sacerdos, vt tantæ humilitati vicem reddat, poscit à Deo, vt Benedictio prærogetur, Petrus Damiani de Dominus Vob. cap. 2. Petit etiam benedictionem, vt mittatur; *quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Rom. 10. Rupert. lib. 1. cap. 12. de diu. offic. Petit licentiam eundi, & benedictio est licentia. Gemma lib. 1. cap. 5. Vide, addit Hugo in Spec. cap. 3. quam larga potestas benedicensi tradita sit illi, cui iubere dictum est: *Iube Domne benedicere.* Lector enim dicit Vicario Christi; quod principatum Ecclesiæ innuit. Sacerdos autem orat, vt Dominus benedicat, qui totius est fons benedictionis.

4 Lector dicit, *Domne*, non *Domine*, quia hic Dei titulus est, ille hominis præclari, vt docet Baron. ex Euodio Anno 416. sed tempore S. Hieronymi omnes Sancti, & homines alij vocabantur, Domni, solus autem Deus, Dominus. Papa ipse hodie appellatur Dominus.

E Apo-

Apostolicus in Litanijs Sanctorum. sed, & ad ultimam Lectionem, quam Superior legit, debet hic dicere, quicumque ille sit, Episcopo inferior; *Iube Domine*, non *Domine*; cui secundus in Choro respondere debet benedictionis congrua verba; quicquid alij proprio Marte scripserint, & nulla suli auctoritate, nō enim quilibet in Choro Superior aequandus est Episcopo Notarunt aliqui, quod ille, qui solus officium recitat, dicere debet; *Iube Domine*: sicuti dicit Sacerdos hoc idem in Missa priuata ante Euangelium, & verē par est ratio; vñs tamen non idē.

5 Benedictiones fiunt in numero ternario, & in nomine distincto personarum Sanctissimæ Trinitatis, & rectissime, vt patet, Benedictio illa: *Diuum auxiliū*: dicitur etiam in Festis Trinitatis, Transfigurationis, & Festis S. Crucis, & Dedicacionis Ecclesiæ.

6 Absolutiones distribuuntur per Ferias quadam proportione, vt primus dies ferialis gaudeat prima, secundus, secunda, tertius tertia Absolutione; & rursus quartus dies prima, quintus secunda, Sabbarum tertia. cum Absolutionibus autem concordant Benedictiones, nisi Lectiones sint de Homilia, vel de Sancto, in officio triam Lectionum. Conuenit enim, vt magis in ijs casibus respondeant Lectionibus, quā Absolutionibus. Sumuntur igitur in his casibus Benedictiones à tertio Nocturno; similiaque indicat Radulph. *propof. 15*.

De Lectionibus. Cap. XII.

Paret vocabulum *Lectionum*, eo quia leguntur, & non cantantur, vt Psalmi, *Duran. lib. 5. cap. 2*. Vñs earum originem ducit à lectione, quæ fiebat in scholis Patrum, *Abt. 13. c. 15*. vt notat *Amal. lib. 4. cap. 9*. deducit ab Hebrais *Isid. lib. 1. de Offic. c. 10*. qui certis diebus legebant de lege, & Prophetis in Synagogis, & legit Christus. *Luc. 4*.

2 S. August. *inuo. exposit. ad 1. Epist. 10*. significat, tunc solitas legi certas Lectiones in Ecclesia, ita determinatas, vt alix

esse nequirent. Hieronymus (Damasii iussu creditur) composuit Lectionarium, teste Bernone, *de quibusdam ad Missi spect. cap. 1*.

3 In Concilio Laodicensi *can. 17. cit. à Suar. lib. 4. de Hor. canon. cap. 2. num. 16*. decreta sunt lectio post Psalmos, vel longa in Maturino, vel breuis in alijs Horis. Capitula enim sunt lectiones breues, vt infra dicemus.

4 Numerus verò Lectionum nec fuit maior nouem, nec minor tribus Lectionibus. *Amalar. lib. 4. cap. 9*. vt per nouem coniungamur conuersationi nouem ordinum Angelorum; vel vt tria prædicationis tempora designarentur ante legē, sub lege, tempus gratiæ, Idem *cap. 11*. Addit Rupert. *lib. 1. cap. 13*. pluralitatem Lectionum ad diuersos Nocturnos, seu Vigilijs, indicare, quod nostrum est parare corda ad aperiendum Deo, quacumque hora pulsauerit: verbo suo, pluresque prædicatores esse; vt excusationi non sit locus, cum autem Psalmi, vt sæpè diximus, opera bona significant; nouem Psalmi, & nouem Lectiones docent, æqualia in nobis esse debere, verbum, & opus. In Profestis autem paucitas Lectionum innuit tempus antiquæ legis (nos enim Festa agimus, si comparemur cum antiquis Hebrais, in quo pauci prædicatores erant. Hæc Rupertus.

5 Ex utroque Testamento desumuntur Lectiones officij diuini scribit Radulph. *propof. 11*. à prisca vsque temporibus; & apud Romanos in primo nocturno legi de veteri Testamento. In secundo Nocturno sermones. In tertio Homilias, & per Hebdomadam continuari Sacra Biblia. ibidem tamen non excludit à primo Nocturno Lectiones aliquādo de nouo Testamento; quod & hodie seruamus, vt in Rubricis patet.

6 Verum, quō ordine distribuuntur Lectiones primi Nocturni per annum? Triplex est ordo factorum librorum; primum voco *Conciliarem*; alterum *Historicum*; tertium *Ecclesiasticum*. Conciliaris est ille ordo, qui habetur in Sacris Biblijs sancitis à Concil. Trident.

sess. 4. *Isid. cap. 12.* numerat 72. libros Sacrorum Bibliorum, qui numerus non caret mysterio.

7 Historicus est, quem ad pleniorum Sacrorum Bibliorum, & huius capituli notitiam compendio excerpti, & hoc loco descripsi, *Ex Annalium Sacrorum duobus tomis, quater impressis, Augustini Tornelli Ordinis nostri*, iuxta scripturam temporum, quo quisque liber scriptus fuit, vel potuit scribi. Auctores dabo Sect. 6. quos hic desideras.

Nam Genesis continet Acta ab ortu Mundi vsque ad annum eiusdem 2400.

Iob historia contingit anno proximo 2399.

Exodus ab Ann. 2438. vsque ad Ann. 2545.

Leuiticus pertinet ad Annum 2545.

Numeri liber peruenit ad An. 2583.

Deuteronomium ad eundem spectat Annum.

Iosue vsque ad Ann. 2593.

Iudicum ab Anno 2594. ad An. 2899.

Inter hæc Ruth. circa Ann. 2748.

Regum Primus à 2900. ad An. 2979.

Psalterium à 2964. exorditur.

Regum Secundus ad Ann. 3017.

Regum Tertius ad An. 3138.

Canticum Cantic. circa An. 3021.

Proverbia, Ecclesiastes, circa hæc tempora.

Sapientia est Salomonis, seu à Philone excerpta.

Regum Quartus ad Ann. 3472.

Duo Paralipomenon concurrunt cum libris Regum.

Inter hæc Prophetae vixerunt, hoc ordine vsque ad prædictum Ann. 3472.

Ionas enim circa. An. 3227.

Oseas, Joel, Amos, Abdias circa Ann. 3238.

Isaias ab Ann. 3253. ad Ann. 3338.

Michæas circa An. 3286.

Nahum circa An. 3321.

Tobias illuminatur Ann. 3329.

Habacuc circa Ann. 3351.

Jeremias ab An. 3407. quo cum Sophonias.

Sed Jeremias compleuit Ann. 3448.

Baruch. Ann. 3451.

Daniel ab Ann. 3438. vsque ad Ann. 3519.

Ezechiel ab Ann. 3440. vsque ad Ann. 3462.

Hæc inæta annos quarti Regum, excepto Daniele.

Esdra. circa Ann. 3517. vsque ad Ann. 3396.

Aggæus. Zacharias. Malachias. An. 3533.

Iudith Ann. 3572.

Neemias à 3609. ad 3629.

Esther. 3652.

Ecclesiasticus circa 3798. quo anno florere LXX. Interpretes.

Machabæorum duo, à 3868. vsque ad Ann. 3919.

Nato Christo Anno Mundi 4050. ut fuisse probat Tornellus, qui ultra Christum passum non scribit; prosequor cum Baronio ordinem Historicorum librorum noui Testamenti.

Matthæus igitur scripsit Euangelium Anno Christi 41.

Petrus Epistolam primam Ann. 45.

Marcus Euangelium eodem Anno.

Paulus ad Thesalonicenses primam An. 52.

ad Eosdem alteram. Ann. 53.

ad Corinthios primam, & 1. ad Timoth. Ann. 57.

ad Titum. 58.

Lucas Euangelium. anno 58.

Paulus ad Corinthios alteram. ad Galatas. ad Romanos ann. 58. ad Timoth. alteram ad Ephesios ann. 59.

ad Philipp. Colossenses, Philemonem, Hebræos anno 60.

Acta Apostolorum à Luca completa sunt. ann. 61.

Iacobus Epistolam scripsit ante ann. 63.

Petrus Epistolam secundam. ann. 68.

Apocalypsis ann. 97.

Euangelium Io. cum tribus Epistolis. anno 99.

8 Tertius est ordo, qui Ecclesiasticus dici potest, quia non est omnium librorum sacre Scripture, sed tantum ad usum Breviarij, à Gelasio Papa decretus. 15. *dist. cap. Sancta Romana.* Est autem, qui sequitur ordo.

In Aduentu legitur Isaias; quia, inquit

E 2 Ama-

Amalar. *de ord. Antiph. cap. 76.* nemo propheta apertius loquutus est de Natiuitate Christi.

Ab Epiphania (imo à Natali Domini) ad Septuagesimam leguntur Epistolæ S. Pauli, quia, inquit Ruper. *lib. 10. c. vlt.* dum representatur Christus in mundo, noui Testamenti præcones audiri debent apud Quadragesimam.

A Septuagesima ad Dominicam de Passione, Genesis, & Exodus; quia passionem Domini celebraturi recurrere debemus ad Adæ peccatum, pro quo passus est: & dum legitur de Patriarchis, Abraham, Isaac, & Jacob, quasi de diuersis ætatibus ad Christum Choros Patrum deducimus, Ruper. *lib. 4. cap. 5.*

In passione Ieremias legitur, qui multa narrat de eadem. Amalar. *loco citato, cap. 76.*

Post Pascha Actus Apostolorum, Apocalypsis, & Epistolæ Apostolorum; quia virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Christi; Ruper. *lib. 10. cap. vltimo.* De Actibus indicat August. *in serm. quodam citato à Demochare tomo 4. cap. 12.*

Post Pentecostem vsque ad mensem Augustum lib. Regum ponuntur, vt resumatur ordo Historicus à Genesi ad libros Regum, Amalar. *de ord. Antiphon. cap. 72.*

Mense Augusto leguntur Sapientiales libri; quia post libros Regum, æquum est, vt Rex Salomon audiatur; feruenteque Sole eo mense serueat & sapientia, Amalar. *loc. cit.* Sunt autem Proverbia, Ecclesiastes Canticum Cantice Sapientia, Ecclesiasticus.

Mense Septembri Iob, Tobias, Judith, Esther, quamquam Gelasius pro Judith Esdras ponit, sed Ordo Roman. habet Judith, vt imitemur eo tempore patientiam Iobi, & Tobie, inquit Amalar. *cap. 73.*

Mense Octobri Machabæorum libri leguntur. Amalar. non addit causam, quam alij reddunt, & mox enarrabimus.

Mense Nouembri leguntur Ezechie-

lis, Danielis, & duodecim Prophetarum libri; quia sæpè loquuntur de Aduentu Messie, quem celebramus in proximo Decembri, Idem Amalar. *cap. 76.*

9 Ruper. à Pentecoste ad Aduentum enarrans ait *lib. 12. cap. 24.* In lectione librorum Regum significari tempus Martyrum, bellorum, & persecutionum Ecclesiæ post aduentum Spiritus Sancti. In libris Sapientialibus SS. Doctorum insinuari tempus. cum legimus de Sancto Iob, pax Ecclesiæ representatur, non absque tentationibus. Vel mense Septembri, in Iob iustitiam discere possumus; in Tobia prudentiam; in Judith fortitudinem; in Esther temperantiam. Dixi, in Iob iustitiam, vt loquar ad vsum nostrum: nam Ruper. pro Iob habet Esdras, cuius libri tunc legebantur. Prosequitur *cap. 25.* & docet, libros Machabæorum deinde legi, vt meminerimus inter virtutum profectus vitiorum bella non deesse. libros denique Prophetarum excitare nos ad spem, & metum, vsque quo redeat Christus in Aduentu secundo. Hæc ille.

10 Durandus *in Rat. lib. 6. cap. 114.* has causas reddit. In Septuagesima legimus casum humani generis. In Quadragesima representamus sub Pharaone seruitutem. In Paschate exitum de Ægypto. per quadraginta dies Paschales, quadraginta annos in deserto. per Rogationes ingressum in Terram promissam. per septem dies Pentecostes diuisionem donorum Dei, & Terræ promissæ. Sub Regibus deinde fuerunt; & ideo libri Regum leguntur post Pentecostem. & *cap. 129.* addit: præcedunt quidem libri Exemplares, sequuntur Doctrinales, redeunt alij Exemplares, tum alij demum Doctrinales; quia plus mouent facta, quam verba; & hac vicissitudine ad perfectionem virtutis peruenitur. libris igitur Regum ad exemplum lectis, legimus Augusto mense Doctrinales Salomonis libros: tum Septembri exempla Iob, Tobias, Feminarum; & Milites ad virtutem. mense Octobri nos incitant, & impellunt. Nouembri Doctrinales alij Prophetarum succedunt. Hæc ille fusissimè.

11 Initia librorum Sacrorum regulariter leguntur in Dominicis. quod si Festo aliquo impediatur, equum est, ut ab initio libri in sequenti die non impedito aspicietur lectio. in Rubr. num. 6.

12 Ex prædictis libris aliquid quotannis, vel in proprio die, vel in sequenti, vel in præcedenti, est legendum, in Rubric. num. 7. etiam si plura Prophetarum initia vno die sint legenda: hac adhibita lege, ut non extra propriam eorum Hebdomadam legantur; neque duo initia sub vna conclusione; Tu autem, &c. neque in præcedenti Feria, si in sequenti datur locus ea legendi, ut indicant verba Rubricæ, quod si alicubi impediatur Feriæ Festis locorum propriis: An in his initia legantur, ommissis alijs Lectionibus primi Nocturni aliunde sumendis? Dicemus infra opportuniore loco *Sectione 6. c. 21. num. 11.* Excipe sequentes casus. Primus est in Epistolis S. Pauli; eæ enim omnes simul constituunt vnum librum, quem sufficit incepisse; & adueniente Septuagesima finis imponitur lectioni Paulinæ, licet tantum de Epistola ad Romanos, seu Corinthios sit lectum. Alter casus est in libris Regum, adueniente Augusto. sufficit enim, quod de ijs lectus sit primus, vel secundus liber.

13 Vbi verò contingit minui numerum Dominicarum post Epiphaniam, adueniente citius Dominica Septuagesimæ, & idèd in Feria tertia, vel alia die proxima fit de officio Dom. 3. vel sequentium anticipatè; statim ac factum est officium Dominicæ, in sequentibus diebus legi debent Epistolæ S. Pauli, quæ postea sunt in Dominica anticipata; quod in postrema recognitione decretum est; & adnotauimus in Tabulis nostris 8. 9. 10. 16. 17. & 22.

14 Quando de Scriptura per annum distributa nõ potest legi in Festo nouem lectionum, in primo Nocturno; quia eo die non habetur in Breviario, puta, quia sunt Quatuor tempora, Feriæ Quadragesimæ, &c. ut in Rubrica num. 9. eo casu sumuntur Lectiones primi Nocturni de Communi, quæ alioquin ad maiorem

D. Barth. Gauant. Tom. II.

solemnitatem solent assignari. tunc enim ad necessitatem leguntur. quod intelligi debet, non tantum in Festis occurrentibus, sed in die octaua Festi habentis Octauam, in dictis Ferijs maioribus; sed etiam in diebus infra octauas, de quibus Rubrica nona loquitur: eadem enim est ratio defectus. Si tamen in Festo habente Octauam lectæ fuissent in 1. noct. alię lectiones, non de communi Sanctorum: eo casu repetendæ erunt eadem in eius die octaua, ut aperte dicitur in Rubr. de Lectionibus num. 9.

15 Accidit etiam, assignari in Breviario quibusdam Festis plurium Apostolorum Lectiones proprias in primo Nocturno, quæ sunt proprię alterius illorum; & eo casu, si diuidatur Festum, quia alter eorum tantum est Titulus Ecclesiæ, iuxta ea, quæ diximus supra *Sectione 3. cap. 10. num. 11. pag. 31.* alteri debentur Lectiones propriæ; alteri de Communi, quæ habentur in primo Nocturno. Quæ item legi debent, quando aliquod Festum in propria Ecclesia solemniter celebratur, ex Rubrica citata num. 9. hoc est in Festo Patroni loci, Tituli, seu Dedicat. Ecclesiæ, & in Festis secundæ classis ob maiorem solemnitatem quod etiam fit in Breviario, imò vero, etiam in Festis Patronorum minus principalium, more Duplicium maiorum, quæ habentur in Breviario, nisi ob angustiam temporis ponendum fit initium Prophetę, quod in his Festis poni decretum est, in postrema recognitione Breviarij.

16 Pro secundo Nocturno Gelasius decernit loco citato, hæc Opuscula posse legi in officio diuino: nimirum, SS. Cypriani, Ioannis Chrysostomi, Hilarij, Ambrosij, Augustini, Hieronymi, Isidori, & Leonis Pape. Item Opuscula Orthodoxorum Patrum, qui à Sancta Romana Ecclesia non descuerunt. Præterea vitas Patrum, Antonij, & aliorum à Sancto Hieronymo scriptas. De Bedę operibus nõdũ legebatur tempore Radulphi, ut ipse scribit *propof. 11.* Primę Historię de Sanctis in officio diuino habuerunt auctorem Paulum Diaconum iussa Caroli Magni

E 3 ex

Domine miserere nobis: non Domne, vt ante Lectionem, quia cum Deo loquitur Lector, & indicat, ne ipsum quidem officium prædicandi sine alicuius, vel leuis culpæ puluere peragi posse, Rupert. *lib. 1. de diu. offic. c. 13.* Cui succinit Chorus dicens: *Deo gratias*: quod ad totam Lectionem refert Rupert. *cap. 14.* quia, inquit, agimus Deo gratias, quod panem doctrinæ nobis frangere sit dignatus idemque ideo responderetur in fine omnium Capitulorum; quamuis non addatur; *Tu autem Domine &c.* Omittuntur hæc in triduo maioris Hebdomadæ, & in Officio Defunctorum, de quibus suo loco dicemus.

21 Denique ad Lectiones sedetur. Amalar. *lib. 3. cap. 11. & lib. 4. cap. 3.* vel silendo statur; *ibidem*, ad maiorem attentionem vtrumque, vt probat Julius Nigronus in *Reg. commun. Societ. Iesu Reg. 2. num. 59.*

22 Interrogatus quandoque fui, quænam Lectiones legi possunt in Festis S. Abrahamæ, & S. Iob quæ alicubi celebrantur? An leges primas Lectiones haustas ex Genesi, & ex historia Iob, quæ videlicet habentur in Dominica Quinquagesimæ, & 1. Domin. Septembris? In secundo Noct. quæ ibidem habentur in eorumdem commendationem, & laudem? In tertio Nocturno Euangeliū, *Homo quidam Nobilis*, cum Homilia Sancti Ambrosij, in nostro Octauario Romano, seu in Festo Sancti Ludouici Regis? Vel, in primo nocturno Lectiones de Scriptura occurrenti. In secundo Nocturno, quæ habentur in secundo Nocturno Domin. Quinquagesimæ, & Domin. 1. Septembris, sicuti pro Historia S. Agnetis legitur Sermo Sancti Ambrosij in laudem eiusdem. In tertio vt supra, Posterior hic modus mihi magis placeret, conformior alijs Sanctorum Festis. Quæ verò dicimus de SS. Abrahamæ, & Iob, valent etiā in Festis Sanctorum Isaia, Ieremiæ, Danielis, Davidis, & similiarum, vbi eorum Festa celebrantur, proprijs è Breuiario adhibitis eorum Lectionibus.

De Responsorijs. Cap. XIII.

1 **R**esponsorium post Lectionem appellatur Historia a Microl. *c. 32.* & Radulph *proposit. 12.* quia voce Rubricæ nostræ non carent, Rubr. *de Dominicis num. 7.* quia prosequitur Historiam Sacræ Scripturæ in præcedenti Lectione lectam, ait Turrecrem. ad *Regul. Sancti Benedicti tract. 66.* & secundum ordinem Historiæ ordinata sunt Responsorija, inquit Amalar. *in ordine Antiphon. cap. 37. & 39.* Responsorium autem à respondendo deducit Rupert. *1. de offic. cap. 15.* quia, inquit, respondent Lectionibus tristitia tristibus, læta lætis, succinente Choro. Vel quia a capite repetitur, Alcuin. *cap. de celebrat. Missæ.* Vel quia, vno canente, Chorus consonando respondet: ante vnus; nunc duo, vel plures, Choro respondente, ait Isidor. *1. de offic. cap. 8.*

2 Itali primum inventores fuerunt Responsoriorum, Isid. *loco cit.* S. Hilarius videtur meminisse ad *Psal. 65.* inter diuinorum, ait Sacramentorum officia responsionem deuoræ confessionis accipiat.

3 Additum est, *Gloria Patris*, à modernis Apostolicis; ex Amal. *de ord. Antiph. cap. 1.* & dicebatur integrè cum Vers. *Sicut erat*: quod nunc non dicitur, neque dicebatur tempore Radulphi, vt ipse testatur *propos. 12.* quod præcepisse Concil. Tolet. *4. can. 15.* certum est, ea lege, vt in lætis tantum sequatur, *Gloria Patris*, in tristioribus repetatur initium Responsorij, quod obseruatur in Dominica de Passione, & sequentibus Festijs.

4 Significat autem Responsorij, quod exoptat nos Ecclesia, non tantum auditores verbi Dei in Lectione, sed etiam factores post Lectionem, Amalar. *de ord. Antiph. cap. 4.* & nouem Responsorija nos coniungunt gaudijs nouem Ordinum Angelicorum, Idem *lib. 4. cap. 9.* Item significat assensum auditorum, Hugo in *Spec. cap. 7.* est item spirituale Canticum ad subleuandos animos inrer legendum Amalar. *lib. 4. cap. 3.* Est etiam Gratiarum actio de beneficio collato intra

E 4 illam

illam horam, cui cum Nocturno, seu Hora Canonica correspondet Responsorium, Duran. libro 4. capit. 19. Et quia laus Dei repeti debet, ideo repetitur Responsorium, & in fine additur, *Gloria Patri*, ut de omnibus donis, ac datis laudemus Creatorem, Amalar. de ord. Antiphon. c. 1. Tertio potissimum Responso-rio annectitur, *Gloria Patri*, quia Trinitati omne tempus, præteritum, præsens, & futurum subijcitur, Radulph. proposi. 12.

5 Qui inchoat Responsorium, idem & Versum recitat, ait Ordo Rom. cæteri repetunt, ut id ipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata, Rupert. loco citato. Repetitio est imperfecta, hoc est, partis tantum Responsorij, ut fateamur, opera nostra esse imperfecta. Duran. lib. 5. cap. 2. In aliquibus Festis est perfecta à capite, ut in primo Responso-rio Natalis Domini, Paschatis, & 1. Dom. Adventus. adde notandam plenam notitiam, & perfectionem Sanctorum. Idem ibidem Repetitio, post, *Gloria Patri*, debet esse breuior, quam post Versum, Radulph. proposi. 12. quod apud nos non raro fit, ut dimidiata repetatur periodus, quæ est ante Versum, à Choro, quia in gratiarum actione ad Deum impates, & diminuti sumus, ait Radulph. ibid.

6 Quando dicitur: *Te Deum*, Romani omittunt nonum Responsorium, & octauo addant, *Gloria Patri*, Radulph. proposi. 15. quod octauum Responsorium, in Dominicis per annum est de Trinitate: *Duo Seraphim*, &c. quia ex Durand. libro 5. cap. 2. antiquitus Lectio nona sepe-erat de Trinitate, cui respondebat nonum Responsorium de eadem, Cessauit Lectio, translatum est Responsorium in octauum locum, & succedit, *Te Deum*, in laudem Trinitatis, vice Lectio- nis de eadem.

7 In Ferijs, seu Festis trium Lectio- num sumuntur Responsoria è Nocturnis Dominicæ, seu Communi Sanctorum, eodem ordine, & proportione, qua diximus de Absolutionibus, & Benedictionibus sup. cap. 11. num. 6. pagina 65. &

quando defunt in tertio Nocturno Dominicæ, tunc in Feria quarta, & Sabbato suppletur cum proximioribus Responso-rijs, secundo, & tertio Feriæ secundæ: neque alia est causa quam necessitas cum vicinitate coniuncta.

8 Responsorialia primo ponenda in Dominicæ, si hæc impediatur a Festo Dupli- ci, ponenda sunt in prima Feria sequenti, tamquam Historia principium antequam dicantur alia Responsorialia, eadem ratio- ne, qua initium libri legendum est ante alias eiusdem libri Lectiones, quæ verò non possunt dici, eo anno omittuntur. Neque visum est in recognitione Clementina Breuiarij conuenire, ut pro reci- tatione primorum Responsoriorum fiat officium de Feria, translato Semidupli- ci Festo, vel suppresso quandoque ob hanc causam Festo Simplici quod aliàs fiebat cum admiratione populi, qui missam de Sancto potius, quam de Feria optabat audire. excipe Dominicam secundam, post Epiphaniam, de qua suo loco dice- mus.

9 Responsorialia de Tobia, si in Domini- ca, aut Ferijs 2. & 3. poni non possunt, ponantur fer. 4. sed fer. 5. ne eadem imme- diate repetantur, poterunt dici Respon- s. 2. noctur. Domin. eadem ratione, qua di- cetur, de Lectio- nibus in Festo Sancto- rum Pphilippi, & Iacobi in Sabbato ante Domin. 4. post Pascha.

10 Tempore Paschali additur, *Alle- luia*, ante versum, non versui, quod asse- rit de Romana consuetudine, Radulph. proposi. duodecima, quia in versu non fini- tur Responsorium: sed in ea parte, quæ a Choro repetitur, cui tamquam termino conuenit augmentum lætitiæ.

De Responsorijs Breuibus Ho- rarum. Cap. XIV.

1 Breuia dicuntur, tum in festum re- spectu præcedentium Lectio- num breuiorum, id est, Capitulorum. Vnde, Radulph. proposi. 12. appellauit Responso- ria magna, quæ capite præcedenti decla- rauimus. Eadem autem de his ferè dici
pos-

possunt, quæ de præcedentibus diximus, tum de forma, tum de causis mysticis. Adde cum Amalar. lib. 4. de offic. cap. 3. duo copuenire Ecclesiastico virò exhortationem ad fratres, quæ fit in Responsorio breui, & singularem ad Deum deprecationem, cū intentione recta in gloriam Dei: quæ attenduntur in versu Responsorij & in addito Versu *Gloria Patri*.

2 Omittitur, *Gloria Patri*, in tempore de Passione, resumiturque initium Responsorij, ob causam in præcedenti capite aliatam, num. 3. pag. 71. & 72. ex Conc. Tolet. 4. Nō omittitur in officio nouem Lectionum, ita vt, si in Dominica Passionis commemoratio fiat in secundis Vesperis de aliquo Festo Semiduplici, in Completorio dicendus erit Vers. *Gloria Patri*, quia Festum est iam inchoatum, ea ratione, quam attulimus de fine Hymnorum de Beata Virg. supra titulo 6. nu. 15. pag. 58. sed vide infra Sect. sexta cap. 12. num. 8.

3 Ad primam fit variatio Versus pro varietate Festorum, vt in Rubrica de his Responsorijs num. tertio, quæ mutatio habet eandem causam, quas attulimus supra de fine Hymnorum vario in Festis, cap. 6. nu. 12. pag. 58. Meminit Radulph. proposit. 14. mutationis huius in Natali Domini, Epiphania, Paschate, & Ascensione Domini. De alijs Festis non loquitur, quare mutatio in his posterior est Radulpho. Decreuit Ioan. XXII. mutari in Festo Corporis Christi, in Decreto sapius citato concurrentibus autem duobus Versibus proprijs, altero ratione Festi, vt in Concept. Beatæ Virg. intra Aduentum, preferri debet ratio Festi, & eius Octauæ sicuti in fine Hymnorum fit: quare in Dominica infra Octauam dicemus: *Qui natus es de Maria Virgine*: ad Primam, non autem, *Qui venturus es in mundum*.

4 In Aduentu accedit ad Nonam mutatio Versus qui in Dominicis dicitur, *Domine Deus virtutum conuerte nos*. & in Ferijs dicitur, *Veni Domine*, & noli tardare. Reliqua sunt eadem, ad omnes Horas. Querunt aliqui mysterium; sed

nulla est alia ratio, nisi quòd in feriali officio dicuntur statim Preces, in quibus dicitur Vers. *Domine Deus virtutum*, & c. neque consueuimus idem bis dicere in eadem Hora. Hinc ergo variatio illius Versus.

9 Tempore Paschali adduntur duo, *Alleluia*, ex auctoritate Romana, inquit Radulph. proposit. 12. & ex Regula Sancti Benedicti c. 34. quod alijs Festis nobilioribus conceditur, Natali Domini, Circumcisioni, Epiphaniæ, Festo Corporis Christi, & transfigurationi. non tamen in his Festis adduntur ad Primam, & Completorium: & de Festo Corporis Christi negat Io. XXII. in Decreto citato. Additionis patet ratio, ad pleniorē legitiam indicandam; vbi verba quasi desunt ob breuitatem Responsoriorum.

De Capitulis. Cap. XV.

1 **C**apitula, Lectiuncule, Lectiones breues, paruule, Versiculi parui, Collationes, sunt idem apud Radulph. proposit. 13. & 14. Capitale vocat Hugo lib. 2. c. 1. quia inquit, capita sunt, & principia variationis ad Horas: cum præcedentia sint semper eadem. Capitula quæ dicuntur, quia vt plurimam in Festis sumuntur de capitibus Epistolatum, quæ leguntur in Missa. Durand. lib. 5. c. 2.

2 Ambrosius fuit auctor Capitulorum ad Tertiam, Sextam, & Nonam. Deinde Concil. Agathense can. 21. distinct. 5. de consecrat. cap. conuenit, iussit ea dici post psalmodiam; vbi & ea vocat Collectiones, non Collationes, vt malè legit Gratianus, quem corrigit Suar. lib. 4. de lit. can. c. 2. nu. 19. vnde etiam corrigendus erit Radulphus supra. sed Beda in Esdrâ ait, morem huic inoluisse in Ecclesia ab Esdra desumptum; cuius tempore quater in nocte, quater in die conuenientes Hebræi legentes sacras litteras audiebant. nam à nostris post singulas psalmodias Horarum Canonicarum legitur semper aliquid, & octies in officio, si feriale est; si solemne, decies, propter tres nocturnos, siue de veteri, siue de nouo testamento, vel multum, vel parum lege

lege Hugon. *lib. 2. de offic. cap. 1.* Aliqui dicunt quater in nocte nos legere, id est, ad Vesperas, Completorium, Matutinum, & Laudes; quater in die. Ad Primam, Tertiam, Sextam, Nonam.

3. Querit Amalar. *libro 4. cap. 3.* cur ante Capitula non petitur benedictio? Respondet; quia ut plurimum has Lectiones legit Superior, qui Christi vicem gerit. Hebdomadarius eas legit, qui legentibus ad Matutinum, & ad Absolutionem in fine Primæ, & ante Completorium benedictionem impertit, vicem, & ipse maioris gerens.

4. Querit Hugo *lib. 2. cap. 3.* cur à maioribus leguntur hæ diurnales Lectiones breues, à minoribus nocturnales? Respondet; quia diurnæ variantur, in qua varietate maiores sunt peritiores, ut eas inueniant, & opportunè recitent; nocturnales autem facilius habentur ex Inuitatorio, & Psalmis, qui iuuant, inquit, ad distinctionem earumdem Lectionum. Facilius habentur (ego dicerem) quia Hebdomadarius peritior eas preparat, & signaculis dispositis apte statim indicat, quid sit legendum, hoc enim munus est eiusdem.

5. Querit Duran. *loco citato*, cur longiores sunt Lectiones nocturnæ, quam diurnæ? & respondet, noctu libentius aures accommodari Lectionibus.

6. Tacetur in his Capitulis titulus, & nomen auctoris ob causam supra allatam, *cap. 12. num. 19. ex Hugone pag. 91.* Et præterea stamus ad Capitula, non sedemus, sicuti ad Lectiones Matutini: tum quia breues sunt Lectiones, & minus fatigamur, tum quia, stante maiore, qui Capitula legit, ob eiusdem reuerentiam stare debent alij, ut de nona Lectione ab Episcopo lecta in Natali Domini præscribitur in *Ceremon. Episc. lib. 2. cap. 5.*

7. In fine non dicitur: *Tu autem Domine, &c.* quia neq. dicitur ante. *Iube Domine, &c.* quæ duo sunt inuicem correlatiua; tum vero Sacerdos Hebdomadarius ea recitat, cui non conuenit ordinariè benedictionem ab alio petere? & præterea in breuiori lectione facilius cul-

pa euitatur, præsertim a perfecto viro, qualem representat Hebdomadarius, qui Capitula recitat. Duran. *loco cit.*

8. Notat Radulph. *propof. 13.* Capitulum Tertie in Festis idem, ut plurimum, cum Capitulo Laudum, & Vesperarum, ratio esse potest, quia Vesperæ, Laudes, & Tertia, sunt Horæ nobiliores. Ad Tertiam enim dicitur Missa de Festo solennis, & per Tertiam fit ad Missam aditus, quare Capitula Vesperarum ter dicuntur; Capitula Nonæ bis, ad Absolutionem in Prima, & ad Nonam. Capitula ad Sextam semel, quæ sunt quasi medullia Epistoliarum Missæ, sicuti Capitula Tertie initia Epistolarum, & Capitula Nonæ terminationes Epistolarum. Sed tempore Aduentus, & Quadragesimæ quilibet. Hora habet suum Capitulum pro toto tempore, ut dicemus suo loco.

9. Sumi vero debent ex Scriptura sacra, Radulph. *loco citato*, & de corde recitari, ait S. Bened. in *Regula*. his enim Dei laudem agimus, & pronunciamus, Radulph. *prop. 8.* exhortamur nosmetipsos, & alios audientes, qui opere bono respondent; quod significat Responsorium Breue, Hugo in *Spec. cap. 3.* excitamus etiam deuotionem contra tædium, Duran. *loc. cit.*

10. Discordant aliquando à textu vulgato S. Bibliorum; quibus in casibus sufficit auctoritas S. Roman. Eccl. de qua S. Bernard. *Ser. 3. Vig. Natiu.* hæc habet: Cû Ecclesia, inquit, in Scripturis diuinis verba vel alterat, fortior est illa compositio, quam positio prima verborum; & fortassis tantò fortior, quantum distat inter figuram, & veritatem, inter lucem, & umbram, inter Dominam, & ancillam. Hæc ille, quæ noranda sunt pro casibus pluribus in Missali, & Breviario, si nulla alia suppetit ratio.

11. Semel in officio Capitulum dicitur ante Hymnum; hoc est, in Completorio. cuius causam dedimus, ex Hugone *sup. Section. 4. cap. 6. num. 8. pag. 48.* & Deo gratias, in fine responderetur. Vide causas *supra cap. 12. num. 29. pagina 71.*

72 Omittuntur Capitula in triduo maioris Hebdom. & in officio Defunctorum; & suo loco afferentur causa.

De Oratione. Cap. XVI.

1 Vnica Oratio pro omnibus Horis communis habetur; ait Radulph. *propof. 13.* que nouissimum locum in Horis Canonicis tenet; ex antiquo Ecclesie ritui; ait Amal. *lib. 4. cap. 45.* vt vnusquisque tali scuto, idest, communi Oratione rediens ad sua, muniatur contra omnia aduersa, vel ex Hugone *in Spec. cap. 3.* vt diuina gratia, qua actiones nostras precessit, eadem ipsa subsequatur.

2 Eam dici in fine iussit Conc. Agathē. *de consec. dist. 15. cap. conuenit.* qua solet esse breuis, ne multum loquentes oremus. *Mat. 6.*

3 Composuit Ambrosius plurimas, ex Gemma *lib. 1. cap. 87.* à Gelasio Papa aucte, & limitata fuerunt; ex *Sigeb. ad Ann. 487.* à S. Gregorio collecte, & distributae; additis alijs; ex *Vualaf. de rebus eccl. cap. 22.* atque Orationem concordare semper cum officio, & Euangelio, S. Gregorij opera, asserit aperte *Microl. cap. 61.* nos certe Ambrosianis non paucis orationibus utimur; vt suis locis indicabimus. Concilium verò Carthag. seu, vt alijs, *Africanum can. 70.* & *Milenit. cap. 12.* quibus aderat S. August. reijciunt nō probatas Orationes à Missa, & consequenter ab officio diuino; cui, & Missae, regulariter communis est Oratio.

4 Prima, & Completorium retinent easdem Orationes, ob causam allatam *supra Sect. preced. pag. 59. num. 12.* vbi de Horis egimus. Reliquae Horae eadem concluduntur Oratione.

5 Ante orationem dicitur, etiam ab eo, qui recitat solus, *Dominus Vobiscum*, vt fuse probat P. Damiani *in Opusculo de Dominus Vobiscum*; praesertim *cap. 4.* intendere namque debet, se loqui cum Ecclesia, vt monet *Nauarr. in Miscellan. 67. de orat. num. 5.*

6 Quae verba à Dion. *de Eccl. Hier.* ap-

pellatur diuinissima saluatio, desumpta ex libro *Ruth. capit. 2. & 2. Paralip. 15.* cuius efficacia ab ipso Christo est, qui dixit *Mat. vlt.* Ego vobiscum sum. quam & Apostoli introduxerunt, ex *Concil. Braccaren. 1. cap. 21.* Decretoque firmavit, vel *Clemens ex Gemma lib. 1. c. 87.* vel *Anacletus, ex Hugone libro secundo cap. 11.* vel vterque ex *Radulph. propof. 23.* sensus autem est; Dominus in vobis maneat, & petitionibus vestris effectum tribuat; *Duran. lib. 4. c. 14.* vel, Sacerdos se habere pacem cum toto Clero, & populo docet, ex P. Damiani *loco cit.* vel dicitur ad excitandam animorum attentionem ad Orationem, *Rupert. lib. 1. de offic. cap. 31.* Dicitur etiam Dominus non Deus, vel Christus; quia Dominus potestatem significat, Turrecrem. *In c. Iacobus, de cons. dist. 1.* Haec ferè eadem, & quae sequuntur proximè, in priori tomo; quae tamen & hoc loco videntur opportuna.

7 Subditur statim: *Et cum spiritu tuo*, quasi alij optent Sacerdoti, quod ipse alij optat; ex *Floro in expositione, Missae.* quod est desumptum ab Apostolo *2. Timoth. vlt.* neque dicitur, tecum, sed, *spiritu tuo*, quia spiritualiter officia Ecclesiastica fiunt, ex P. Damiani *opusculo. cit. c. 3.* vt nimirum vnus sit affectus omnium; *Amal. lib. 2. cap. 9.*

8 Non dicitur, *Dominus vobiscum*, nisi à Sacerdote, & Diacono, absente Sacerdote, vel non nisi de illius licetia; quod & docet *Nauarr. in Miscell. de orat. 67. num. 3.* ex recepta consuetudine, quam testatur *Dur. lib. 4. cap. 14.*

9 Excommunicatus autem Sacerdos non potest vti hac saluatione; etiam in priuata officij recitatione; quia pertinet ad dignitatem ordinis, qua ille indignus affectus est, *Nauarr. de orat. cap. 7. num. 16.* & *Susius Steph. Duran. lib. 3. de ritib. cap. 22.*

10 Qui non potest vti praedicta saluatione, dicat: *Domine exaudi orationem meam, &c.* cuius meminit *Radulph. propof. 20.* tamquam rei tunc etiam visitate. Docet *Nauarrus in d. Miscell. numer. 6.*

quan-

quando occurrunt Preces quarum finis est per versum, *Domine exaudi orationem, &c.* non debere dici bis hunc versum, sed semel tantum, ad vitandum Bartologiam.

11 Additur, *Oremus*, ante publicam Orationem, ex Aug. *epist.* 106. ad *Vitalium*, ut inuitentur alij ad orandum.

12 Repetitur post Orationem salutatio predicta, *Dominus vobiscum*, ait Hugo, *lib. 2. c. 4.* sicut Christus dixit semel, & iterum Apostolis: Pax vobis. Sacerdos enim dicens Orationem vicem Christi gerit, & ideo regulariter stans eam dicit, ex Amalar. *lib. 4. cap. 4.* sed & ob memoriam future resurrectionis stans eam pronunciat, idem *c. 7.*

13 Concluditur Oratio varijs modis, vt in Rubr. de *Oratione nu. 4.* & vt plurimum, per Christum, quia vt plurimum dirigitur oratio ad Patrem. *Matt. 6. & Io. 16.* tum ex Decreto Carthagin. Conc. *cap. 23.* Raro ad Filium dirigitur, & non antiquitus, vt notat Bellarminus de *Missa lib. 2. cap. 16.* quod factum est deinde, vt ipse quoque Filius credatur Deus. Numquam dirigitur ad Spiritum sanctum; quia donum Dei est, & a dono non petitur donum sed a donatoribus, a quibus ille procedit, Duran. *lib. 4. cap. 15.* prout ergo dirigitur Oratio, fit etiam conclusio, vt concinat sensui Orationis ultime, quando plures iunguntur simul, Nauarr. de *Orat. cap. 19. nu. 169.*

14 Hoc autem est commune omnibus conclusionibus, vt semper in ijs fiat mentio Sanctissime Trinitatis, vt intelligamus nullum fieri preiudicium reliquis diuinis personis, que in oratione tacere videntur; dum consummatio ostendit, nullum esse discrimen in Trinitate; ita Fulgent. *lib. 2. ad Monimum quest. 1.* In vnitatem Spiritus sancti Deus; non esse preponendam vocem, *Deus*, ex Romana auctoritate, tradit Radul. *propof. 23.* & in fine additur, *Amen*, vt communem Orationem, quam Sacerdos recitat, omnes confirmet; Idem *ibid.* Meminit huius ritus respondendi, *Amen*, in fine Aug.

tract. 41. in Ioan. & epist. 178. que vox Hebraea est, significans; quod apud nos, *Fiat*: in precationibus usurpata ab Apostolis, 1. *Corint. 14.* nunquam mutata, neque a Grecis, neque a Latinis. Origenes *tract. 35. in Matth.* cum Ambrosio de *ijs, qui inuitantur mysterijs lib. 1. cap. 9.* explicat, *Amen*, hoc est. Verum est; quatione concordat, *Amen*, cum Orationis potius conclusione, quam cum Oratione ipsa; quasi affirmetur, verum esse, regnare Deum in vnitatem Spiritus Sancti Innocent. III. *libro secundo de Myster. Miss. & cap. 26.*

15 Quando plures in officio dicuntur Orationes, si quid inter eas intercedit, puta Antiphona pro commemoratione, ad singulas Orationes premititur, *Oremus*, vt rursus inuitatio fiat ad orandum quando vna immediate aliam sequitur, vt in Litanijs non dicitur, *Oremus*, nisi ad primam; quia Oratio non interruptur, sed veluti vna continuatur.

16 Prima Oratio concluditur in Laudibus, & Vesperis quia est principalis, ad quam dirigitur totum officium. Ultima item concluditur, quia colligit medias, & sua conclusione preecedentes firmat.

17 Si Oratio pro commemoratione sit eadem cum Oratione principali officij, mutatur Oratio pro commemoratione, ne eadem repetatur: quod facile contingit in commemoratione Patroni loci, seu Titularis Ecclesie, de Communi sumpta Oratione.

De Precibus, & Confessione.

Cap. XVII.

1 **P**reces hoc loco sunt aliqui versus, qui aliquando dicuntur ante Orationem, incipientes a, *Kyrie eleison*, vel a *Pater noster*: quam meminit Amalar. *lib. 3. cap. 6.* ante Orationem, inquit, specialem Sacerdotum necesse est preecedere misericordiam Dei; ideo dicitur, *Kyrie eleison*. Ter dicitur ad Trinitatem, Amalar. *lib. 3. cap. 2.*

2 A Grecis compositas fuisse primum scribit Isid. *lib. 1. de offic. cap. 9.* vnde retinentur prime voces Grecanice, *Kyrie elei-*

eleison, quæ significant, Domine miserere.

3 Multiplicantur Preces, ad Primam, & Completorium, ut per diem à malis imminentibus defendamur, Hugo in *Spec. cap. 2.* & humilitatem indicant, quæ in principio, & fine diei convenit. Idem *ibidem.* Dicuntur etiam nomine eorum, qui quotidie cadunt, & nituntur resurgere per penitentiam, Idem *lib. 2. de offic. c. 2.*

4 In Dominicis autem, & Festis diebus stando dicuntur, ob memoriam Domini- cæ Resurrectionis; Idem *ibidem.*

5 Dantur & flebiles Preces, quæ non dicuntur in Dominicis, Amalar. *de ordin. Antiph. cap. 7.* de quibus Microk. *cap. 50.* ait, quod ad omnes Quadragesimales Horas genuflectimus. De His Hugo loco citato loquitur, cum ait: in alijs diebus genua flectimus ad Preces. Psalmum, *Miserere,* ad Vesperas dici scribit Radulph. *propof. 15.* & ad Laudes etiam; sed hodie dicitur Psal. *De profundis,* ne in istis Laudibus dicatur bis Psal. *Miserere.* Habetur Psal. *De profundis,* ad Laudes ab Anno 1550. & deinceps in Breuiario.

6 Docet Hugo *lib. 2. de offic. cap. 4.* in his Precibus ferialibus contineri modos omnes orandi, quos enumerat Apostolus 1. *Timoth. 2.* nimirum Obsecrationem, cum petimus solutionem malorum, ut illud; *Ostende nobis Domine misericordiam tuam.* Postulationem, cum precamur, ut omnia, quæ sunt contraria bonis nostris, minuantur, & superentur, ut illud; *Conuertere Domine vsquequo.* Gratiarum actionem, ut illud; *Confiteantur tibi omnia opera tua: Benedic anima mea Domino,* &c. Pro his, inquit Paulus, qui in sublimitate sunt, orandum est, ut illud; *Domine saluum fac Regem: Oremus pro Pontifice nostro N.* Hæc ferè Hugo. Regem autem hoc loco totius Ecclesiæ, intelligimus Papam.

7 Infra Octavas, nedum in Duplicibus, non dicuntur, nec in Vigilia Epiphaniæ, nec in duabus Ferijs post Octauam Ascensionis, quæ attinent ad eandem Octauam, vel quia Octaua habet rationem vnius Festi; vel quia prædicti dies habent so-

lemnitatem Officij.

8 Ad Primam, & alias Horas, exceptis Laudibus, & Vesperis, dicebantur feriales Preces quotidie in officio feriali, quæ nunc recitantur ad Laudes, & Vesperas in Ferijs maioribus. Sed Pius V. distinxit melius inter Horas, & Horas; inter Ferias maiores, & minores. Nam ad Primam tantum, & Completorium dicuntur Preces ordinariae. Feriales flexis genibus ad Laudes, & Vesperas; longiores alia ad Primam, non variantur ad Completorium, nisi quod genua flectimus ad Horas item minores breuiiores adhibentur Preces. Flectimus autem genua vsque ad: *Benedicamus Domino:* inquit Rubrica. An exclusiue affirmarem, sicuti Hebdomadarius vsque ad, *Domine vobiscum:* ibidem intelligitur exclusiue: & concordat hic ritus cum Missa Feriarum maiorum, in qua dictis Orationibus, præcisè statim surgimus: at vsus communior non surgendi, nisi dicto, *Fidelium anima,* &c. est magè pius, & reuoluentis; cum præsertim addenda est Antiphona finalis in fine Horæ, ne rursum statim genua flectamus. neque Rubrica aduersatur.

9 Feriales tamen preces non dicuntur in Vigilia Natiuitatis Domini, nec in Vigilia, & quatuor Temporibus Pentecostes; quia hi dies sunt festiuissimi, ita, ut excludant etiam Patronos locorum; & hæc ferè omnia habet etiam Radulph. *propof. 14.* Neque dicuntur in Dominicis priuilegiatis, in quibus de die Octauæ occurrente fit tantum commemoratio, ex Ruiz in *suo Cerem. Romano,* ratione scilicet Octauæ diei occurrentis.

10 Totus dies Feriarum maiorum, & Vigiliarum, si non sequatur officium de Festo, humiliationis dies est. quare ad Vesperas dicuntur preces feriales, licet Oratio non sit de Feria quatuor Temporum, nec de Vigilia, quod accidere potest eo anno, quo Festum S. Matthiæ occurrit in Feria quarta Cinerum, cuius gratia transfertur officium in Feriam quintam Cinerum sequentem.

11 Quod attinet ad Confessionem, quæ fit in officio ad Primam, & Completorium primo

primo signum Crucis adhibetur ad Verf. *Adiutorium*, vt in Rub. de Prima 15. n. 2. sumpto ritu congruo ex Missali: nam per Crucem remissio facta est peccatorum. Confessio verò fit; vt quidquid in nocte, vel diè peccauimus, pupiamus. *Gemma lib. 2. cap. 64.*

12. Quando quis recitat solus, omittere debet *Vobis Fratres*, & semelque recitans, *Confiteor*, debet addere in plurali quæ sequuntur: *Miserereatur nostris; peccatis nostris; perducatur nos*; sicuti fit in Oratione Dominica. Ita in Rubrica citata de Prima, ex quo sequitur, quod recitantes duo officium simul, nihil debet mutare, in textu Breviarij; sed, qui maior est, dicat, *Vobis fratres; Vos fratres qui minor, Tibi Pater, & Te Pater*, licuti dicunt inuicem *Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo*. Neque moniales mutare debent in verba. *Mater Matrem, Sorores*: sed eodem modo loqui nomine Ecclesiæ, ac si essent viri, ex Decreto Sacræ Rituum Congregationis diè decima octaua Augusti 1629. alterna verò Confessione mundamur, inquit Hugo in Spec. cap. 3.

De Commemorationibus, & suffragijs Sanctorum communibus.

Cap. XVIII.

R Adulphus *proposit. 14.* appellat Memorias, quas hoc loco dicimus *Commemorationes communes*. Suffragia Sanctorum vocat *Gemma lib. 3. cap. 45.* vbi tradit, ea dici in Dominicis, & Festis Sanctorum. Meminit *Micrologus c. 44.* & de Cruce nominatim *capit. 30.* de Sancta Maria, & de Apostolis *c. 44.* qui omnes sunt Patroni totius Ecclesiæ, ait *Duran. lib. 6. c. 60.*

2. Miror, cur de Cruce, à qua pendet nostra salus, non nisi fiat in feriali officio? An, quia Festa excludunt omnium cruciatuum imaginem, ac memoriam? An feriali diè conuenit labor, Crucis, & patientiæ meditatio? nam tempore Paschali fit de Cruce commemoratio ad victoriam eiusdem Crucis recolendam; à qua Resurrectio ortum habuit; cuius Oratio

Paschalis est Ambrosiana in Mediolanen. Missali in Fertia sexta Parasceues. *Micrologo* non placet commemoratio de Cruce ab Epiphania ad Purificationem; ergo erat in vfu, vt hodie: minus tamen rectè sentiebat ille.

3. De Sancta Maria non fit nisi in propria Ecclesia, tamquam de Titulari ex Decreto S. Congr. Rituum. 10. Ianuarij 1604. quando dicitur eiusdem officium paruum in Choro; de quo nos Sectione vltima: nec quando cumque officium de die fit de ea, neque enim de eodem fieri debet officium, & commemoratio simul. Qui verò priuatim recitat officium B. V. paruum, debet in officio de die facere commemoracionem de B. V. ac si illud non recitaret, nisi recitet ratione Chori. Nihil autem refert, si dicitur officium B. V. ab officio diè, puta, quia illud vesperi, hoc mane recitetur in Choro; quia ibidem vtrumque dicitur, & vnum in ordine ad aliud.

4. Non separatur Petrus à Paulo, nec in vita, nec in morte, nec in Festis, neque in hac communi commemoracione, ait *Dur. lib. 5. cap. 2.*

5. De Pace fit vltimo loco commemoratio; quia, qui pacem dedit, omnia bona vno verbo dedit, ait *Glossa.* & vltimum, quod expectamus à Deo, est pax æterna, pro qua oramus, obsecramus Deum, Per Dominum nostrum Iesum Christum.

6. De Patrono principali loci, & de Titulari Ecclesiæ hæc sunt notanda. primò, eum esse Patronum loci, qui maiorum auctoritate, & communi sensu populi recolitur, vt Patronus: qua de re nos egimus supra *Sect. 3. c. 12. n. 1. pag. 36.* Titularis autem Ecclesiæ ille est, à quo denominatur Ecclesiæ.

7. Deinde pro dignitate Patroni, vel Titularis Ecclesiæ, ante, vel post S. Mariam, & Apostolos, vel inter eosdem facienda est commemoratio: hoc est, de Titulo Trinitatis, Spiritus Sancti, Corporis Christi, ante Sanctam Mariam; de Saluatoris Titulo non fit, quando de Cruce fiat, quæ æquipollent. De Angelis, & de S. Ioan. Baptista, ante Apostolos de SS.

SS. Veteris Testamenti post Apostolos, licet in Litanis ordine temporis precedant De S. Patrono loci ante Titularem Ecclesie regulariter loquendo, nisi sit valde magna inter hos dignitatis distantia, quia in Rubricis preponitur Patronus Titulari tit. 1. de Duplici num. 1. tit. 7. de Octauis num. 1. 2. 3. res. 9. de Commemor. num. 3. tit. 35. de Commem. communibus num. 1. & in Tabellis septies licet in 4. de Dominicis num. 1. & tit. 9. de Commemorationibus n. 1. 1. prefertatur Titulari; Patrono, sed in his duobus locis non attenditur ordo ex professo, alioquin Dedicatio Ecclesie inferior esset Patrono, quae post eum in tit. 4. num. 1. rebenferatur. Patronus principalis Ordinis equiparatur Patrono loci, ut supra diximus in c. de Patrono Sect. 3. c. 1. num. 24. pag. 39. Primum vero locum, ante quamcunque de Christo Domino commemorationem ratione Tituli, in feriali officio semper habet commemoratio de Cruce, ut expresse habetur tit. 35. num. 1. in fine: quia feriat indicium est, vltimum commemoratio de Pace; *ibidem*. Quod si de Cruce, tamquam de Titulo Ecclesie facienda sit commemoratio, sufficit praedicta, quae fit ante alias, ex Decr. S. Rit. Congr. die 30. Martij 1621. & eodem modo sufficit commemoratio de Sancto Francisco apud eos Ordinis Minorum, quotum Ecclesie Titulus est sacrorum Stigmatum eiusdem.

8 Dices: cur de Cruce primo loco fit, etiam ante S. Trinitatem, cum tamen in Rubr. Missalis de commemor. tit. 7. num. 5. votiu de Cruce cedat votiu de Trinitate? Respondeo, in Missa rationem haberi dignitatis votiuarum, in officio rationem ferialitatis, quae non habet congruum locum in medio Suffragiorum, non semper feriale, quippe quae locum etiam habent in Semiduplicibus. indicium enim est feriat, ut dixi commemoratio de Cruce.

9 Queres adhuc: An in Ecclesia Omnium Sanctorum nomine dicata fieri debeat commemoratio de B. V. & de Apostolis, & quo ordine Respondeo, non

esse omittenda Suffragia specialia pro generalibus, sicuti infra Octauam Omnium Sanctorum fit etiam de S. Carolo, SS. Vitale, & Agricola, & alijs. Deinde assigno locum commemorationis Tituli Omnium Sanctorum post Apostolos, uti fit in officio patris B. V. Protege, &c. & Omnes Sancti tui, &c. neque incongruit de eodem bis fieri mentionem, semel apertè, semel latenter, ut docuimus tomo 1. de Sexagesima. pag. 178. nu. 15. & praeterea commemoratio Omnium Sanctorum eo casu potest intelligi de alijs omnibus non expressis inter Suffragia Sanctorum communia.

10 Oratio de Patrono, seu Titulari famitur à die Festo eorumdem (non à Vigilia; neque à die Octaua, ut gratis quidam dicunt) mutato verbo, Natiuitate, Natalitia, vel aliud simile, in Commemorationem. Quae si minus congruit, famatur alia de Communi. In Collecta S. Leonis II. pro Commemorationis Festa, lege: Commemorationem. in Collecta Sanctorum Dionisij, & Sociorum, tace: hodierna die: in Collecta Sancti Apollinaris, tace: hunc, Nec est incongruum dicere, praesentem diem honorabilem in B. I. o. commemoratione: neque, qui venerandam sanctamque latitiam in B. Bartholomaei commemoratione: & his similia, quia non emittuntur falsa, & commemoratio Patroni, seu Titularis est quasi repositio Festi per annum. adde cum Suar. de Sacr. Missa. q. 83. art. 2. disp. 80. Sec. 4. refertur quandoque praesentia ad praeterita: vnde circa meridiem celebrantes dicimus in prima Missa Natalis Domini: *Hanc noctem.*

11 Queritur hoc loco: An, qui plures, habet beneficiorum, & Ecclesiarum Titulos, teneatur in Officio totidem commemorationes facere? Respondeo primo; Si Tituli sunt de eodem, puta de S. Maria, licet diuersa sint Titulorum Festa, sufficit commemoratio communis: S. Mariae &c. & sic de alijs. Si Tituli diuersi sunt Sanctorum, poterit fieri altero ex duobus modis: vel distinguantur Classes Sanctorum in Apostolos, Martyres,

tyres, Confessores, Virgines, ita vt vnaqueque Classis recolatur cum propria Antiphona, Versu, & Oratione, in qua ij nominentur, quorum Tituli sunt Beneficiorum; vel de maiorum licentia formetur Antiphona cum suo Versu, & Oratione, quæ conueniat omnibus; non exprimendo Titulos Martyrij, seu Virginitatis, & eiusmodi, ne fiat mendacium in Oratione. Habes exempla in Breuiario, in Festo SS. Nazarij, & Celsi, &c. in quorum Oratione non dicitur, *Martyrum*, quia Innocentius, de quo ibidem, non fuit martyr; & in Festo SS. Alexandri, Euentij, Theoduli, & Iuuenalis idem fit; quia non fuit martyr Iuuenalis.

12 Atque omissio hæc multarum commemorationum, facillè lethalis erit, & sufficiens ad grauem materiam peccati mortalis constituendam, vt in simili probat Sanchez in *oper. mor. lib. 1. cap. 5. n. 16.* immo & ad ratam restitutionis fructuū faciendæ teneri Beneficiarium in hoc casu, expressè docet Bonac. *disp. 1. quest. 1. punct. 4. nu. 28.* sed rigorosa nimis est hæc doctrina.

13 Regulares autem debent facere commemorationem de eo Titulari, cuius Ecclesiæ sunt adscripti, & quamdiu sunt adscripti, etiam extra Chorum, eadem enim est ratio, ac in beneficiato; cum vterq; alatur Ecclesiæ propriæ emolumentis.

14 Quid agendum erit in officio Vigiliæ Patroni, seu Titularis Ecclesiæ, qui Vigiliam habet in Breuiario? An in Laudibus cum alijs Suffragijs faciendæ erit de more commemoratio Patroni, seu Titularis? omittendam puto in hoc casu, sumpto argumento à simili, allato supra n. 3. de officio Sanctæ Mariæ, quod excludit communem hanc commemorationem de eadem; ne scilicet de eodem bis fiat in eadem parte officij. eadem ratio militat in Semiduplici Festo Inventionis, Translationis, & similium illius, qui Patronus est loci, seu Titularis Ecclesiæ.

15 Cedunt hæc communes commemorationes commemorationi Festi Simpli-

cis eo die occurrentis; quia Festi commemoratio priuilegiata est titulo festiuo supra communem aliorum commemorationem; ideoque communes dicte fuerunt, vt cedant priorem locum festiuis.

16 Fiunt igitur ad recolenda Sanctorum merita, & ad impetrandum sepius eorum patrocinium. Duran. *libro 6. capit. 60.*

17 Omittuntur autem initio Aduentus, ex Microl. *loco citato* vt in Aduentu Principis cedant Serui, Durand. *lib. 6. c. 2.* Item tempore Passionis, vt vni Christo Crucifixo vacemus, Idem *lib. 6. cap. 60.* & vsque ad Octauam Pentecostis, *ibidem.* tum in Duplicibus; & infra Octauas, ea ratione, qua in Festis maioribus excludimus Sanctorum Maioribus commemorationes, ad maiorem, tum temporis Paschalis, tum Festorum celebritatem. Item in Dominicis priuilegiatis, in quibus die de Octaua occurrente fit tantum commemoratio; ex Ruiz in *suo Ceremonial. Rom.* ratione Octauæ.

18 Pius Quintus mutauit Antiphonam pro Suffragio Beatæ Virginis in pleniorum, quæ est Sancti Augustini, sermone 18. de Sanctis: nimirum: *Sancta Maria succurre miseris, &c.*

De Hymno. Te Deum.

Cap. XIX.

1 Hymnus: *Te Deum*: à SS. Ambrosio, & Augustino cõpositus fuisse dicitur, quando S. Augustinus baptizatus fuit Anno 388. vt scribit S. Dacius Episcop. Mediolanen. *libro primo capit. 10. Chronici*; quod tamen Chronicum non est Dacianum, si eruditionibus est credendum Mediolanensibus; qui etiam melius cõsent, totum Hymnum vni Ambrosio deberi cum, ille Dialogismo careat, in Breuiario M. S. Collegij Aniciani de Vrbe antiquissimo legi pro titulo: *Hymnus S. Abundij*: de quo peritiores consului, qui tamen adhuc ignorant, qui ille possit esse. Gelasius autem decantari decreuit, ex Benzon. in *Magnific. lib. 1.*

cap.

6. 19. & S. Bened. in Regula cantari iussit post tertium Nocturnum, quo significantem tempus gratiæ, quasi Christum hoc tempore inuenerimus, exclamamus: *Te Deum laudamus*, ut medietur Hugo lib. 2. de offic. cap. 9.

2 Dicebatur Romæ in Festis Pontificum tantum, tempore Amal. ut ipse scribit in prologo de Ordine Antiph. In Dominicis, & Festis nouem lectionum, ait Micrologus c. 46.

3 Non in profestis dicendum est, ait Innoc. III. de Celeb. Miss. cap. Consilium, quod explicat Radul. proposit. 13. etiam de Festis Simplicibus & propositione 16. probat, quod non deberet dici, neque etiam tempore Paschali, neque infra Octauas, ex quo infero, tunc temporis etiã in his diebus fuisse usurpatum in officio, contra sententiam Radulphi, non benesentientis de hoc ritu.

4 A Septuagesima ad Pascha non dicitur, Microl. cap. 47. neque in Aduentu, Idem cap. 30. cum Gemma lib. 3. cap. 1.

5 An verò sit finis Matutini, vel initium Laudum, disputauimus supra, Sect. 4. cap. 2. nu. 3. pag. 42.

6 Plenus est lætitiæ, & ideo in prædictis, cantatur, aut omittitur; quo dicto, inquit Rubrica, de hoc Hymno, nu. 4. statim inchoantur Laudes. nostra enim cōsuetudo humanæ infirmitati parcens, & labori, officio nocturno laudes matutinas continuat, & Oratione vna duo concludit officia, Hugo Victor. lib. 2. cap. 9. excepta nocte Natalis Domini, ut ibi dicemus.

7 Festum Innocentium non admittit hunc Hymnum, nisi in die Octaua, cuius causam dabimus in Sectione sequenti. cap. 6. nu. 3.

8 Versus, *Sanctus, Sanctus, &c.* videtur esse vnus, & ab vna parte Chori totus dicendus: sed quia primæ litteræ, S. imprimuntur colore rubro, videntur alternatim ea verba cantanda, & ideo standum erit consuetudini locorum.

De Symbolo S. Athanasij.
Cap. X X.

1 **S**ymbolum quid significet, diximus supra cap. 3. pag. 51. S. Athanasius, dum esset Romæ, scripsit Latine Symbolum, de quo hic loquimur, & recitauit coram Pontifice, & ei assistentibus, Anno 340. ut scribit Baronius, & est illud idem, non mutatum, legique solitum in Ecclesia, ante annos nongentos sexaginta. Vide Annales ad annum prædictum.

2 De vsu eiusdem Symboli ad Primam, Hugo meminit lib. 2. de offic. cap. 1. his verbis: His addidit fidelium deuotio: *Quicumque vult saluus esse*; ut articulorum fidei, qui sunt necessarij ad salutem, nulla diei hora obliuiscamur. Idem in Spec. cap. 3. ait: His adiungimus expositionem Catholicæ fidei, ex eo, quod hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra; & clypeus inexpugnabilis contra antiquum hostem. Vide, quæ diximus supra Sect. 4. capitulo 3. nu. 6. pag. 66.

3 Non dicitur in Dominicis infra Octauam Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, & Corporis Christi nec in Dominicis Paschatis, & Pêtecostis; quia harum officia non sunt propriè Dominicalia; neque in alijs Dominicis eadem de causa dicitur, in quibus fit de Festo Duplici. Gemma lib. 3. c. 128. notat, ideo non dici in Paschate, quia in futura vita, quæ in Paschate denotatur, totum habetur, quod nunc creditur, quare simili ratione, ac si mysteria ipsa in Natali Domini, Epiphaniæ, Ascensione, Festo Corporis Christi, & Pentecoste, oculis ceruamus, abstinemus à Symbolo S. Athanasij.

4 In Dominica, seu Festo Sanctissimæ Trinitatis dicitur, quia Symbolum de Trinitate doctrinam continet; non tamè quotidie dicendum est, vbi celebratur Octaua Sanctissimæ Trinitatis, quia Dominicæ assignatū videtur, quare & in die Octaua dicendum erit, quod alijs non

F dice

diceretur. Dies enim Octaua æque ac prima, non eandem classẽ, sed eundẽ ritum habet. In fine illius additur, *Gloria Patri, &c.* vt fit in Psalmis: tum quia more Psalmorum cantatur; tum quia declarato mysterio Trinitatis, æquum est, vt eidem gloria detur.

De Martyrologio. Cap. XXI.

1 **M**artyrologium legitur in Choro ad Primam; de quo Baronius multa in *Præfatione ante Romanum Martyrologium*. Quæ verò ille fusiùs, breuius hoc loco dabo. S. Clemens per septem Notarios Romanos curauit, vt acta Martyrum describerentur, quibus addidit ad eandem causam septem Subdiaconos Fabianus Papa. Alię Ecclesię idem facere, vt Smyrnenfis, & Carthaginensis, etiã ante S. Cyprianum Episcopum, & martyrem.

2 Gelasius deinde reiecit scripta in hoc genere apochrypha; & falsa; veruitque legi in Ecclesiã; sed & per multa legitimè scripta perierant in persecutione Diocletiani, qui edicto generali ea tradidit igni non tamen omnia, Deo disponente, vt Gregor. Turon. *de glor. mart. testatur*.

3 Et quia quotidie ad altare Dei fiebat commemoratio Martyrum, ac etiã, vt ait August. *de S. Virginit. cap. 45.* defunctorum Sanctimonialium; idẽ pridie recitebantur eorum, & earum in Ecclesiã, quorum Natalicia die sequenti recollenda essent vna cum sacrificio; atque hinc origo Martyrologij, hoc est Sermonis de Martyribus.

4 Legebantur Tabulæ Ecclesiasticæ Martyrum, quæ etiã Festi dicti sunt à Tertull. *de Corona militis*, eò quod in Sanctorum Natalitijs Christiani solerẽt inuicem inter se caritate gaudere, & conuiuium celebrare, quod Agape dicebatur, seu Sacrum Epulum Natalium, ex Nazianzeno. lege Pamel. *in epist. 37. Sancti Cypriani*.

5 Porro Martyrologij Rom. nescitur proprius auctor. Fuit ille ante S. Grego-

gorium, vt apparet ex *eiusdem Epistola 29. lib. 17. indiẽt. 1.* Non tamen fuit Eusebius, Cæsariensis, neque S. Hieronymus, qui ad summum Historias Martyrum, ab Eusebio scriptas redegit in compendium, addidere Martyrologio Rom. idẽ Hieronymus Beda, Florus, Vsuardus Vuandelbertus, & Ado, Viennensis, non Treuerensis, vt optimè probat Heribertus Rosuueyus ante Adonis Martyrologium: sed nemo ex his dicendus est auctor. In Breuiarijs M. S. antiquioribus pro Martyrologio ego legi, Datarium, Calendarij.

6 Continet autem Martyrologium Romanum ex omnibus Christiani Orbis prouincijs collectos Martyres, quia Romana Ecclesiã materna caritate fideles omnes filios suos esse nouit; neque tantum Romæ passos censuit esse suos, sed omnes alios vbique gentium coronis auctos, verumtamen neque datur singillatim singulorum nomina recensere; tum quia super arenam multiplicati sunt amici Dei; tum quia ex instituto antiqui ritus Ecclesiæ breuitati fuit consulendum.

7 Tertia editio prodijt purior, & emendatior, edita anno 1584. curante Cæsare Baronio. Recognita fuit rursus Urbani VIII. iussu, additis SS. Festis, qui nuper canonizati sunt; & in primo loco positis ijs, quibus datum est officium de præcepto: cum verò emendatus fuit textus multis in locis iuxta veritatem certissimæ Historiæ, me quoque minimo omnium Collegarum præsentem; & minus certam interim commissimus temporari decernenda maturius. quod intelligant ijs, quæso, qui mutationem operauerunt maiorem in ipso textu. qui vero videntur antiquiori textu non prohibito, obseruent ea tamen, quæ dicuntur infra nu. 12. Dabimus in calce huius Tomi Concordiam Martyrologij cum Breuiario.

8 Ad illud legendum opportune datæ sunt leges initio libri, è quibus quarta, & sexta sunt obseruandæ magis. Vt nimirum primo loco pronuncietur ille regulariter, de quo in sequenti die faciendum est officium, etiã si non sit in Martyrologio, si

si à maioribus rite decretum sit officium. Alij Sancti, de quibus non fit Officium, & de quorum sanctitate nullum est dubium, nominari possunt suis locis, Martyres post Martyres, Confessores, Virgines, eo sine, vt in proprijs locis, vbi merito coluntur, quotannis recolantur saltem in Martyrologio. *Dixi, pronuncietur, & nominari possunt:* non autem dico: describatur, & describi possunt nisi separatim, non autem in ipso Martyrologio Romano; nam illa conceduntur in Regulis Martyrologij approbatis in Bulla Gregorij XIII. hæc autem prohibentur in eadem Bulla, data die 14. Ianuar. 1584.

9 Translato tamen Festo alicuius Sancti iuxta Rubricam de Translatione Festorum, non fit translatio de eodem in lectione Martyrologij, nisi in casibus in Martyrologio expressis. nam licet, vt dictum est, legatur pridie de eo Festo, quod in sequenti die officium in Calendario habet, non tamen ita fit semper, sed vt plurimum: quod patet in mense Ianuatio, in Festis S. Hilarij, & Pauli primi Eremitæ, & in Septembri in Festo Sanctorum Cornelij, & Cypriini, de quibus legitur in Martyrologio pluribus ante diebus, quam officium fiat.

10 Dices: in anno Bissextili transferatur Vigilia S. Matthiæ, & eiusdem prænuntiatio in diem 24. ergo translato Festo aliorum Sanctorum, transferri debet de eodem nominatio in Martyrologio. Respondeo, legem haberi certam in ipso Martyrologio de hac Vigilia, & S. Matthiæ Festo; & ratio legis, quia verè cum nomine Vigiliæ ieiunium quoque transferatur, & cum Vigilia Festum qua ratione conuenit etiam anticipari extra Romam, quæ de Vigilia, & Festo S. Bartholomæi habentur in Martyrologio Romano. at in alijs Sanctorum Festis, etiam si transferantur, nullum contingit mendacium, quia verè eo die, quo leguntur in Martyrologio, illi obiere; & præterea in translatione plurium Festorum difficilior esset Martyrologij lectio; retrocedendo per dies aliquando multos.

11 Translata quoque Vigilia in Sab-

batum, non anticipatur Lectio de Vigilia in Martyrologio, licet anticipetur officium cum ieiunio.

12 Per eandem Regulam quartam legenda sunt primo loco nomina Sanctorum, quæ adduntur in dies Breuiario Romano, etiam eorum, quorum officium ad libitum recitari potest, si illud recitandum sit in Choro.

13 Sexta verò Regula decernitur Formulæ prænunciandi Festa Domini mobilia; quæ prima loco post Lunæ pronunciationem annuncianda sunt, excepto Paschate, quod, antequam legantur Calendæ, annunciatur; & ratio patet, quia in ipso die Paschatis annunciatur; Calendæ verò pertinent ad sequentem diem: & quia mobilia Festa incertam habent sedem, ideo initio Martyrologij fuerunt datæ Formulæ propriæ, numero nouem; nempe pro Dominica Semptuagesimæ, Die Cinerum, Dominica Palmarum, Cæna Domini, die Paschæ, Ascensione: Pentecoste, Festo Trinitatis, & Sanctissimi Corporis Christi.

14 Legitur autem Martyrologium post Orationem ad Primam, Gemma lib. 2. c. 58. & in fine additur Versus ad lectionem accommodatus: *Pretiosa in conspectu Domini, &c.* in venerationem, inquit Hugo 2. de offic. capit. 2. Sanctorum omnium. inuocantur iisdem Sancti per Orationem sequentem: *Sancta Maria, & omnes Sancti, &c.* à quibus ad Deum Trinum eleuamur, reperito Versu ter: *Deus in adiutorium meum intende; quem & precamur secreto Oratione Dominica; tum Versu Dauidico; Respice in seruos tuos; denique Oratione, qua dirigi postulamur in omnibus toto die. Vide Sectionem precedentem cap. 3. à nu. 9. pag. 45.*

De Fine officij, & Antiphonis finalibus Beatæ Mariæ.
Cap. XXII.

1 **H**Orarum Finis solet esse post Orationem per Versum: *Benedicamus Domino Respons. Deo gratias. sub-*
F 2 se-

sequitur, inquit Amal. lib. 4. c. 4. Benedic-
tio, & Gratiarum actio (dixerat de O-
ratione) quia Christus benedixit Apo-
stolis, cum discederet: & Apostoli in
gratiarum actionem adorauerunt; quod
notauit Hugò lib. 2. de offic. cap. 4. Idem
cap. 2. dixerat etiam, morem fuisse Mo-
nachorum, cum discessuri erant, petendi
benedictionem à Superiore, quæ & con-
gruè à Deo petenda est in fine cuiuslibet
Horæ.

2 Addit idem in Spec. c. 3. voce puerili
cantari, hoc est, à pueris: *Benedicamus
Domino*; quia omnis laus puerilis est, res-
pectu Dei quem laudamus; & quicquid
hic dici potest, minus est laude Dei *Deo
gratias* quasi dicamus: placet, vt pium
est in laude Dei superari, Idem *ibidem*.

3 Pietas Ecclesiæ erga Defunctos ea
est, vt peracto officio diuino ad vilitatem
viuorum, suffragetur statim & De-
functis, qui degunt in Purgatorio, eo Ver-
su finali addito: *Fidelium animæ*, &c. cui-
us tamen ritus non meminere antiqui.

4 Qui Versus non dicitur ante, *Pretio-
sa*, ad Primam; quia adhuc non est fini-
tum officium Primæ, cui deinde additur
in eiusdem fine; neque ad Completo-
rium habet in fine locum congruum; non
enim ante Antiphonam Beatæ Virginis,
quæ ad officium viuorum attinet; neque
post eam, quam sequitur Oratio Domi-
nica cum Salutatione Angelica, & Sym-
bolo Apostolorum, quare fortè hinc fa-
ctum est, vt sub noctem dato signo cum
campana fiat commemoratio Defunctorum,
vt aliquo modo suppleatur Com-
pletorium, quod noctis initio recitabatur.
Neq; dicitur post aliam Horam, si aliud
sequatur, vt Vel Missa, sicuti fit in nocte
Natiu. Domini; & hoc idem legi inter
ordinationes officij editas à S. Bonau.
impressas in libro clericorum familiari
Venet. anno 1561. Vel officium paruum
Beatæ Mariæ, septem Psalmi, Litanie, in
quorum fine dicitur: *Fidelium animæ*, &c.
Vel officium Defunctorum, in quo pro
ijsdem abūdantius oratur. omnino extre-
mum locū habere debet; Nouissima enim
est mors ait Sanctus Paulus 1. Cor. 15.

5 Dicta Oratione Dominica pro fine
Horæ ea ratione, qua diximus supra cap.
1. addimus Versum; *Dominus det nobis
suam pacem*; quem apud aliquos fuisse in
vsu docet Durand. lib. 5. cap. 2. num. 6. se-
quitur autem vna ex Antiphonis B. V.
quas non legi apud antiquos. Habentur
in Breuiario *Ven. edito 1521.* vbi dicun-
tur statuta à Clem. VI. Anno 1350. me-
minitque Turrecem. in *Regula S. Be-
ned. ad Completorium.* De ijs tamen di-
stinctè meminit Io. Parmensis in Episto-
la data ad Fratres suos minores Anno
1249. quam recitat Lucas Vuandinus
eodem anno in *Anal. Min. num. 2.* vbi
easdem quatuor, quibus nos vtimur, solitas
cantari post Completorium indicat
à Franciscanis, quorum opera paucis an-
te annis Breuiaria, vt dictum est supra,
fuerant reformatæ, & Romæ receptæ, sub
Gregor. IX. & Innoc. IV. vt egregiè pro-
bat idem Lucas anno 1244.

6 *Alma Redemptoris*, ab Hermanno
Contracto fuit composita, ex Benzon. in
Magn. lib. 1. c. 19. obiit ille Anno 1054.
ex Vion in *Ligno vite libro 5.* Versiculi
varijante, & post Natiuitatem vna cum
varijs Orationibus manifestam causam
habent. cum enim primæ Vesperæ sint
initium Festi Natiuitatis Domini, ideo
ab iisdem dicitur. Vers. *Post partum*; si-
cut etiam in Hymnis: *Qui natus es de
Virgine.*

7 Dicitur hæc Antiphona vsque ad
Purificationem inclusuè, ita, vt si Purifi-
catio, quoad officium, transferatur, Anti-
phona hæc quoque non dimittatur, nisi
in fine illius officij; immo vero, si Purifi-
catio alicubi Octauā habeat, adhuc Anti-
phona hæc dicenda erit vsque ad Com-
pletorium diei Octauæ Exclusiuè; seu vs-
que ad finem Octauæ: si fortè contingat
finiri ad Nonam pridie serie quartæ Ci-
nerum quia tora Octaua pro die vno re-
putatur, ex Radulph. supra citato de O-
ctauis. Et ita decreuit Sacra Rituum
Congregatio in *Officijs auctoritate ipsius
editis Romæ Anno 1606. ad usum Patrum
Discalceatorum Carmelitarum.*

Et licet vsque ad Purificationem tam
in

in suffragijs communibus, quàm in Antiphona finali Officij dicantur ijdem Versus, & eadem Oratio, nihil tamen refert: quia non intra Horas fit repetitio, quæ regulariter prohibetur: sed post Horas fit repetitio: quod eadem de causa accidit toto die Circumcisionis Domini, quoad orationem *Deus qui salutis, &c.*

8 Quòd si diuidantur Vesperæ Purificationis à Completorio eiusdem, adhuc dicenda est, post Vesperas, *Alma Redemptoris*, quæ pertinet ad partum Virginis. Rubrica enim iubet mutari Antiphonã in fine Completorii; tum vt sequens Antiphona post Purificationis officium, quod terminatur in Oratione Completorii, habeat locum; tum vt in Completorio solemniùs dicatur, in quo reliquæ inchoari solemniùs solent, non autem in Laudibus diei sequentis. Atque hic fuit sensus eorum, me præfente, qui Breuiarium recognouerunt auctoritate Clem. VIII. & verbum in Rubrica (exclusiue) non attinet, nisi ad Fertam quintam in Cæna Domini, cui proximè adhæret, qua de re dubitauerunt non pauci. In recognitione Urbana Breuiarij additum est Rubricæ de, *Aue Regina*; verbum: *inclusiue*: ex Decr. Sac. Rituum Congr. 27. Iulij 1624.

9 *Aue Regina Calorum*, habet innominatum auctorem. Versus eidem additus: *Dignare me, &c.* est S. Ephrem, teste S. Hieronymo citato à Cornelio Schultingio Tomo 4. part. 3. de peculiari-
bis Missa.

10 *Regina Cæli letare*, ab Angelis inuenta, & edita, ex antiqua traditione, vt scribit Sigonius lib. 2. *Italici Regni*, & ab eo Canisius *vt. libro de B. Virg. c. 22.* cui addidit vltimum versum; *Ora pro nobis Deum*: S. Gregorius Papa, quando tempore Paschali pestis inguinaria deuastrabat Romam, vt in eius vita narratur, & à Durando lib. 6. cap. 89.

11 *Salve Regina*, vel habet auctorem Petrum Compostellanum, ex Dur. lib. 4. cap. 22. vel Hermanum Contractum, ex Tritemio lib. 2. de *Viris Illustribus Benedictic. c. 84. Ann. 1040.* Certè canticum hoc fuit statim receptum, & in diuinis officijs D. Barth. Gauant. Tom. II.

cantatum, ex Benzonio in *Magnificat. lib. 1. c. 18.* S. Bernardus pijs Commentarijs hanc Antiphonam illustrauit, quæ habentur in *Operum eius Tomo 2.* & eandem auxit vltimis ijs verbis; *O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria*, vt habetur in lib. 12. *Chronic. de Vrbe Spirensi.*

12 Greg. IX. decreuit prædictam Antiphonam recitari in Matutinis, & Vesperis, Anno Domini 1239. Bzouius eodem Anno. non eam tamen legi in Breuiarijs antiquis, sed in Breuiario Cardin. S. Crucis edito sub Paulo Tertio. lege Nauarrum de *Orat. cap. 19. n. 184.* vbi eam dicit cantatam ab Angelis in Sabbatis in Roncaualle; & appellari Canticum nauticum, quia nauæ eam frequenter habent in ore naufragantes.

13 Extra Chorum prædictæ Antiphonæ dicuntur tantum in fine Completorii, & Matutini, post Laudes, si tunc terminatur officium. quando vero separatur Matutinum à Laudibus, non dicuntur. possunt tamen semper dici post quamcumque Horam, ex deuotione. Conuenit autem, vt ex septem Horis prior in ordine, hoc est, Matutinum cum Laudibus; & vltima, quæ est Completorium, concludantur sub inuocatione B. Virg. & solemniùs vltima, qua completur totum diei officium si alia sequitur Hora, dicunt post vltimam Horam, non ratione Horæ, sed ratione Matutini, & Laudum.

14 Dicuntur semper post quamcumque Horam, quando à Choro discedendum est, etiam post Horam officij parui B. V. vt recessuri saluent prius Beatam Virginem, quam initio cuiusque Horæ salutauerunt cum Angelica Salutatione; vice cuius in fine officij dicuntur hæ Antiphonæ, post Orationem Dominicam.

15 Numquam verò dicuntur post aliquam Horam, quando subsequitur cum officio diei officium Defunctorum, etiã ex deuotione recitandum; quia tunc non essent Antiphonæ finalis officij, sequente alio officio; neq; quando subsequuntur Psalmi Penitentiales, quorum finis proprius habetur alius ab his Antiphonis. eodẽ modo, quando solè Litanie sub-

sequantur. Dixit ex deuotione recitandum quia hoc significant ea verba: *præterquam post Completorium, etiamsi prædicta sequantur*. ergo possunt sequi, etiam ex deuotione; nedum in ratione officij; quod vel sequitur Vesperas, vel Laudes, non autem Completorium. Neque item dicuntur, quando subsequitur Missa; quia continuatur officium diuinum, qualis est Missa, neque per Antiphonas prædictas facienda est interruptio, seu diuisio, Oratio verò mentalis post Horas non tollit has Antiphonas finales, sed debent dici, licet à Choro non discedatur. Si tamen Missa longiori mora differatur, eo casu erunt dicendæ, ac si discedendum esset à Choro. nam in Rub. 36. num. 3. habes hæc verba: *quando post aliquam Horam immediate* (nota aduerbium) *subsequitur Missa.*

16 Sed queritur: An finita deinde Missa, & nulla alia sequente Hora dicendæ sint? Respondeo, ex modo loquendi Rubricæ de his Antiphon. num. 3. colligi posse videtur, eas omittendas esse. nam de Completorio in Rubrica dicitur, quod in eo semper hæc dicantur, etiam si prædicta subsequantur: de alijs Horis dicitur, quod si post Laudes alia subsequatur Hora, in fine vltimæ Horæ dicendæ sunt Antiphonæ. ergo, cum ibidem dicatur, *numquam dici*, absolutè prohibentur dici; tū in fine Horæ, si prædicta subsequantur: tum in fine prædictorum, & Missæ, quæ subsequuntur post Horam. Confirmatur ex praxi, quæ habet, vt non dicantur hæc Antiphonæ post Missam Sabbati Sancti neque post officium Defunctorum, quod coniungitur officio diei; ergo neque aliàs post Missam erunt dicendæ. Proprius etiam modus finiendi Missam videtur excludere has Antiphonas. Vnde, & Carmelitæ ex instituto Regulæ easdem recitant ante vltimum Euangelium, quod debet esse Missæ terminus, & finis. Neque dicas cum quibusdam, Rubricam loqui de horis minoribus, Prima, Tertia,

Sexta, Nona, ita vt post Vesperas Defunctorum adiunctas Vesperis diei, debeant Antiphonæ prædictæ recitari: quia hæc vox, *Hora*, nisi aliud addatur ad distinctionem, significat etiam Marutinum, & Vesperas, vt patet in Rubricis Tit. 20. n. 1. Tit. 21. num. 1. Tit. 22. num. 1. & Tit. 32. n. 1. Quare post Missam, si discedendum sit à Choro, non sunt eæ recitandæ; si fiat, potest esse laudabilis consuetudo, nec improbanda, quæ cedit in laudem B. Virginis Mariæ.

17 Dicuntur autem flexis genibus, præterquam in diebus Dominicis, à primis Vesperis Sabbati, ex Concilio Niceno can. 20. vel 29. apud Turrianum: & Synodo Turonensi sub Carolo Magno c. 37. ob Dominicam Resurrectionem. Qui ritus ante ferè deperditus à Clemente VIII. fuit Ecclesiæ restitutus. Et à primis quidem Vesperis genuflexiones omitti, tradit Amalar. lib. 4. c. 7. & Concil. Constantinop. 6. can. 90.

18 Toto item tempore Paschali non genuflectimus, ex Ambros. sermone 61. de Pentecoste, Hieronymo in Dialog. aduers. Luciferianos. lege Turrecrem. in c. quoniam de consecrat. distinct. 3. At Hebdomadarius semper stat ad orationem recitandam post prædictas Antiphonas, ex Amal. lib. 4. c. 4. & 7. vbi loquitur de Oratione, quæ est finis officij, eademque de causa standum quoq; erit (aliàs enim genuflectit rursus Hebdomadarius) ad Orationem Dominicam, Salutationem Angel, & Symbolum Apost. quæ dicuntur post Antiphonam finalem in Completorio. Verum, sicut hic ritus standi incipit à primis Vesperis Dominicæ, non à media nocte: ita desinit in occasu solis eiusdem Dominicæ, more Indulgentiarum: & post occasum solis non est amplius standum in oratione. quod innocent, qui Vesperis recitant officium Feriæ 2. post Salutationis Angelicæ signum, datum sub noctem. Et hic esto finis Sectionis Quintæ.